

Veileius Paternulus, traduction nouvelle par M. Valère Maxime, traduction nouvelle par M. magne. 5 vol.

Ovide, Métamorphoses, par M. Gros, inspecteur Valerius Flaccus, traduit pour la première membre de l'Institut. 1 vol.

Stace, traduction nouvelle, 4 vol. : Tome 1, *Silves*, par MM. RINS, professeur au Collège de France; Tome 2, 3, 4, *La Thébaïde*, par MM. ACHARD, professeur au Collège de France; Tome 5, *L'Achilléide*, par M. BourREVILLE.

Phédre, traduction nouvelle par M. E. PANCKOUCHE, professeur au Collège de France, et écrit découvert à Reims, par le P. SIMOND, et

SECONDE SÉRIE, 33 VO

Les auteurs désignés par un * sont traduits

Les ouvrages suivants qui nous restent de
Jornandès, traduction de M. SAVAGNER, professeur au Collège de France.
Pomponius Mela, Vibius Sequester, traduction de M. Louis BAUDET, professeur. 1 vol.
R. Festus Avienus, Cl. Rutilius Nummius, Despois et Ed. SAVOIR, anciens élèves de l'École Polytechnique.
Varron, Économie rurale, traduction de M. G. BOURVILLE, professeur. 4 vol.
Palladius, Économie rurale, traduction de M. G. BOURVILLE, professeur. 3 vol.
C. Lucilius, traduction de M. E.-F. CONPERT,

KIRCHER, ATHANASIVS, S. J., 1602-1680

159381

28
---
abc

6. 67. D C

DOMUS ADUENSIS
SOCIETATIS JESU

Q

155

.K58

1667

Jesuita

2952035

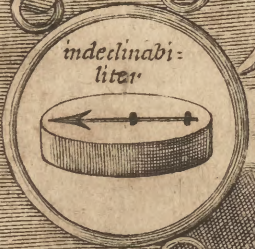
1/30/2009

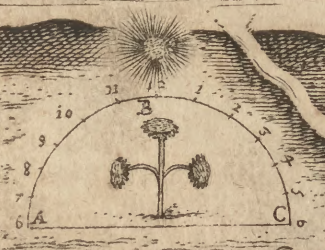

Arca
nods

Arca
nods

ATHANASII KIRCHERI
Regnum Naturae
magneticum
in triplici magnete
Inanimato animato Sensitivo
dispositum.

ATHANASH KIRCHERI
E SOC. IESV.

MAGNETICVM NATVRAE
REGNV M *P*
SIVE

DISCEPTATIO PHYSIOLOGICA

De triplici in Natura rerum MAGNETE, iuxta
triplicem eiusdem Naturæ gradum digesto

IN ANIMATO
ANIMATO
SENSITIVO

Qua

Occultæ prodigiosarum quarundam motionum vires &
proprietas, quæ in triplici Naturæ Oeconomia
nonnullis in corporibus nouiter detectis ob-
seruantur, in apertam lucem eruuntur,
& luculentis argumentis, experientia
duce, demonstrantur.

A d
Inclytum, & Eximium Virum
ALEXANDRVM FABIANVM
Noui orbis Indigenam.

Romæ, Typis Ignatiij de Lazaris. 1667. Sup. Permissu.

J.S.

5-3-6

Sapientissimo Viro

ALEXANDRO FABIANO

Angelopolitano Noui Orbis indigenæ, insigni Theologo,
Philosopho, & Mathematico, nec non in Mexicano
Regno Congregationis CRISTI Presbytero-
rum Secularium institutori Munificentissi-
mo Felicitatem precatur.

Athanasius Kircherus è Soc. IESV.

Consideranti mihi, Vir
Sapientissime, admi-
randum illud, ferrum
inter, & Magnetem
coniugium, mox menti Claudia-
nus ille lusus ingenio tumido con-
fertus obuersatur.

Quis

Quis calor infundit geminis alterna metallis

Fœdera? que duras iungat discordia mentes?

Flagrat anhela flex, & amicam saucia sentit

Materiem, placidosq. Chalybs cognoscit amores:

An non mirum, ipsos lapides suos
 pati affectus? ferrumque suis mul-
 ceri illecebris, rigido regnare in
 pectore flammis? Verum enim
 verò pro nihilo hæc meritò cen-
 seri debent, si cum potenti illo
 magnetismo comparentur, quo
 duo occulta sympathici affectus
 motione excitati in insolitos mu-
 tuæ benevolentiaæ affectus exarde-
 scunt, vt proindè trita illa apud
 Ethicos (*Virum amor inter duos sibi incognitos*

7

exerceri valeat.) controuersia, assertio-
ne plusquàm veridica decisa vi-
deatur. . . Mentem meam paucis
aperiam. TV Vir amplissime,
Noui Orbis, ego Europei inco-
la, ignotus vterque vtrique: TV
forfan casu in nonnulla operum
meorum volumina incideras, &
dum in tanta argumentorum va-
rietate, eam maiori forfan, quàm
tenuis mea opera merebatur, ve-
neratione suspiceres, absque vlti-
riori moræ prolongatione, ad Au-
thorem non solùm cognoscendum,
sed & quàm arctissima amicitiaë
necessitudine tibi deuinciendum,

lit-

literas ad me tanta verborum e-
 nergia, tot tantisque beneuolen-
 tiæ signis exornatas dedisti, vt ne-
 sciam, quomodò occulta, ac sa-
 gaci illa ingenij, morum, studio-
 rumque concitatione, paranymp-
 pha sympathia tandē acciderit, vt
 me vel ex remotissimo Orbis Ame-
 ricani angulo tibi præsentem, po-
 tenti illo homœotropias magne-
 tismo attractum stiteris. Mirabar,
 & ego polypædiam omnium-
 que bonarum artium cultum in
 TE noui Orbis Indigena; Imò
 in peregrinis illis Americæ Regio-
 nibus, ignotisque nobis Cœli par-
 tibus

tibus, virum tot virtutum subsidijs
instructum, tot à Deo charisma-
tum prærogatiuis dotatum repe-
riri, non mihi persuadere pote-
ram; donec reciproco literarum
commercio, iam ab aliquot an-
norum curriculis cepto, ab om-
ni euolutus ambiguitate TE non
Indum origine, sed ex illustri Gen-
uensium Fabianorum Familia, or-
tum Hispano insertum stemmati;
omni exceptione maiorem inueni:
Accessit hilce omnibus innocens
& inculpata vitæ TVAE integri-
tas, præferuido sociata Christia-
næ Religionis promouendæ zelo.

B

&

& sollicitudini, qua instimulatus Angelopoli, Mexicani Regni Vrbe celeberrima Ecclesias fundasti, nouam Congregationem Presbyterorum secularium, quam Christi vocas, insigni munificentia instituisti, cuius subsidio, quam eximia Deoque grata beneficia Ecclesiae in conuersione Barbarorum praestiteris, grata aeterno nominis TVI cum honore posteritas fatebitur.

Hisce mutuis necessitudinis vinculis adstricti, dum ego TE TVAQVE, TV me meaque attentius consideras, accidit, vt ex
mu-

11

mutua vtriusque admiratione, constans & solidus ille mutui amoris affectus exortus sit, quem, ne otiosus foret, singularis excepit liberalitas & munificentia, quam non nudis verborum lenocinijs, sed pretiosis ex nouo Orbe ad me transmissis muneribus contestari voluisti; & dum beneficijs continuis me tantum non obruis, liberalis ille ac insolitus Tibi ad benefaciendum animus, parem in me gratitudinis affectum peperit, quo agitated nudo solum illo literarum commercio minimè acquiescendum existimaui; sed qualis quantusque

B 2 . ALE-

ALEXANDER ille FABIANVS esset, toti Orbi literario, hoc præsentis opusculo de triplici Magnete manifestandum duxi, ut vel ex ipso triplex ille insolubilis Magnetismi nodus, quo ego TE, TV me tibi adeò potenter deuinxisti, veluti perenne foret in ita nos inter amicitia, foederis, amorisque immortale testimonium. Vale vir amplissime, vnicum amicitia mea decus. Vale Deo, Noui Orbis bono, TIBIQVE. diu superstes.

Ex Collegio Romano Kalend.
Ianuarij : 667.

præ-

Præfatio ad Lectorem.

*V*M iam multorum annorum decur-
 su haud infrequens cum Patribus no-
 stris ex India huc Romam aduenis,
 de varijs rarioribusque, quas India,
 tum in lapidibus pretiosis, tum in
 plantis animalibusque proferre solet,
 commercium mihi fuerit; Accidit ut ex mutuo illo lite-
 rariæ negotiationis commercio rara prorsus, & insolita ab
 ijs obtinuerim. Inter cæteros verò, qui Museum me-
 um huiusmodi munerum oblatione locupletarunt fuere
 P. Franciscus Doruille, & P. Ioannes Gruberus, quo-
 rum ille ex China per incognitas hucusque Tartariæ
 Nationes, quas in China nostra illustrata descripsimus,
 in Mogoris Regnum appellens, ingentibus itinerum la-
 boribus fractus, Agræ Mogorici Imperij Metropoli, vl-
 timum vitæ diem obiit, vir ob vitæ morumque integrita-
 tem longiori vitæ dignus; Hic verò indiuiduus longissimi
 itineris comes, prospera & incolumi valetudine usus,
 unà cum P. Henrico Roth inconfusibili in expeditione
 Christiana Mogorici Regni Operario, huc Romam appu-
 lit, & quæ admiratione digna secum attulerat, ea qua
 par est fide, & sinceritate germana, liberali sanè manu
 mihi communicauit; Quibus sequentibus annis successit
 P. Sebastianus d'Almeida Lusitanus ex India Orientali

ne-

negotiorum causâ huc Romam missus, complura earum rerum, quarum virtutes, & proprietates sat deprædicare non poterat, contulit. Verùm cum huiusmodi rerum relationi nullam me fidem habere ostendissem, nisi ipsa experientia sensata de earum virtute me certiozem redderet; respondit, Roma non se discessurum, donec veritatis rerum deprædicatarum per experientiam factæ plenè compos fierem. Hac pollicitatione animatus, me absque mora ad periculum de omnibus, & singulis sumendum accinxi, & non sine stupore, & admiratione, quæ mihi retulerat, vera esse, & omni fide digna, (quemadmodum ex huius operis decursu patebit) cognovi. Quoniam verò in ipsa experimentorum praxi insignes quosdam, & verè admirandos occultæ virtutis magnetismos deprehendebam, ideò opusculum hoc, de triplici Naturæ Magnete, Inanimato, vegetabili, & sensitivo inscribendum censui. Cæterùm Benevoli Lectoris erit, ea quæ forsân in illo non tanta perspicacitate elucidata fuerint, benignè excusare, & quàm difficile sit, viam ad abditos proprietatum, quos Natura non nisi paucis notos esse voluit, secessus aperire, sincera iudicij trutinâ secum expendere; Demùm qualiacunque tandem illa fuerint, ea ad Divini Nominis gloriam, & ad boni, publici usam nonnihil profutura confido. Vale captisque faue.

IOANNES PAVLVS OLIVA

PRÆPOSITVS GENERALIS SOC. IESV.

CUm Opus, cui titulus Magneticum naturæ Regnum à P. Athanasio Kirchero nostræ Societatis sacerdote conscriptum, aliquot eiusdem Societatis Theologi recognouerint, & in lucem edi posse probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, si ijs, ad quos spectat, ita videbitur. Dat. Romæ 20. Februarij 1667.

Ioan. Paulus Oliua.

Imprimatur.

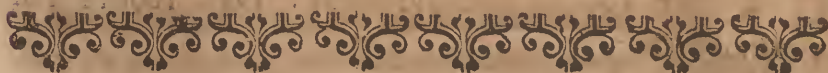
Si videbitur Reuerendiss. P. Mag. Sac. Pal. Apost.

M. Ep. Arimini Vicesgerens.

Imprimatur.

Fr. Io. Dominicus Leonius Mag. & Socius Reuerendiss.

Pat. Mag. Sac. Palatij Apost.

S E C T I O I.

Prælusoria.

C A P V T I.

*Quam Natura in rebus singulis proprijs viribus
exornandis, potens sit, quàm sagax,
& prouida.*

ICVTI vniuersa illa, & pantamorphæ
Mundi Natura, per omnia Mundi mem-
bra diffusa, hanc rerum vniuersitatem,
certo gubernat ordine, & constantiâ re-
git immutabili, ita fieri nequit, vt Di-
uinâ quadam lege Architectonica, & conseruatrice,
quæ consilio, & recta ratione omnia prudenter ad-
ministrat, & prouidentiâ suâ tueatur, non regatur. Quæ
quidem mentis Architectonicæ ratio nihil aliud est,
quàm Lex Naturæ immutabilis; quam Plato, Artem
Dei; alij famulam, ministram, siue instrumentum Opi-
ficis, quo administrantur omnia, existunt, atque con-
seruantur, appellant; quæ sicuti Mundo cõæua, eique
â sapientissimo Opifice ineffabili Diuinæ prouidentie
sue dispositione fatali quadam, vt ita dicam, neces-
sitate

Lex nature
immutabi-
lis.

C

tate

tate alligata est, ita in toto animantium, stirpium, mineraliumque genere nihil spectari potest virtute aliqua particulari imbutum, quod illi veluti imperatrici suæ non subijciatur. Hinc quicquid Naturæ huius habet imperium, id perpetuâ constantiâ, rectaque ratione, & conuenienti lege sustinetur, neque à semita sibi præscripta, legeque data defleat vnquam; Ab hac omnia in Mundo participant, cum nulla res quantumuis minima, sit, cui non insit vis aliqua ab ea directa, quâ id, quod genuit, conseruet & tueatur, vt sic contra omnia incommoda; & naturæ suæ contrarias actiones munita in suo esse conseruetur. Quæ quidem immutabilis Naturæ vis rebus singulis implanta- ta, cum non semper sit ex earum numero, quas qualitates manifestas, atque elementares Philosophi nuncupant; idè eandem vt plurimum qualitatem occultam & infandam, Arabes colcodeam, Hebræi diuinæ potestatis instrumentum, idest formam abditam in omnibus operantem, alii sympathicam, & antipathicam qualitatem, nos haud incongruè Magnetismum appellandum duximus; siquidem omnis huiusmodi virtus rebus inexistentis secundum analogiam quandam Magnetis per attractum quendam dispulsionemque plerumque contingit: qui quidem attractus sicuti in amore quodam, quo res naturali appetitu similia sibi, bona, amicaque vnire appetunt, ira dispulsus in odio quodam, quo dissimilia, mala, inimicaque à se remouere.

Omnes
naturalium
rerum
virtutes
magneticam
vim
imitantur.

conantur, consistit. Atque hæc causa, fuit cur opuscu-
 lum hoc, de Triplici in Natura rerum Magnete, in-
 scripserimus; quò quidem præterquam, quod Magneti-
 simos rerum singularum, à propriè dicto Magnetismo
 distinguimus, tractiuam repulsiuamque vim in singu-
 lis rebus latentem, non iuxta theoriam tantum, sed &
 ipso experimento comprobata; ac per conuenientem
 actiuorum cum passiuis applicationem mirandos effe-
 ctus producere (. qui Magneticæ Artis nostræ vnicus
 scopus est.) docemus. Totius quoque vniuersi, at-
 que adeò rerum omnium corporearum nexus, noua

& singulari methodo inuestigamus. Cuius qui-
 dem clauis quicumque possederit, is portam
 ad abditarum quantumuis rerum no-
 titiam; adeòque veræ illius,
 atque à veris Philosophis
 intentæ Sapientiæ, non
 quam Ma-
 giam
 vocant, portam apertam
 se inuenisse gloriari
 ipoterit.

CAPUT II.

In Mundo sensibili nil adeò occultum esse, cuius probabilis saltem causa assignari non possit; ubi & diuersa Philosophorum sententiae, & opinioniones de abditis Naturae operationibus adducuntur.

A Deò quidam rerum reconditarum insolentia percussi perterrentur, vt Socraticâ quadam pusillanimitate conuicti, nihil sciri, nec vlliusrei veram & genuinam causam assignari posse asserant; quos quidem ego, quantò in veram philosophiam sunt iniquiores, tantò minùs reliquis tolerandos censeo: dici vix potest, quàm mihi huiusmodi modici animi Philosophi bilem moueant, qui dum effectus quosdam à communi hominum sensu degeneres comperiunt, subito ad propudiosum illud ignorantiae asylum confugientes, occultam qualitatem esse, ac nullam proinde aliam genuinam causam inquirendam; hâc Naturam humano ingenio metas præscripsisse; frustra quod Natura nobis abditum esse voluit, inquire; nihil quod ex primis qualitatibus non proueniat, sciri posse, aliaque sexcenta vana & futilia effluentes ingeminant: Cum hoc ignorantiae pallio, præterquam quod exiguos in Philosophia progressus se fecisse monstrent, alta &
ge-

generosa pectora à tam laudabili veritatis inquirendæ studio mirum quantum auertant. Ego certè dum mundanum hoc infinita quadam varietate rerum instructum Theatrum penitiùs contemplor, nullum effectum adeò prodigiosum; nullius rei adeò occultam vim reperio, cuius à solerti sagacique ingenio causa probabilis saltem, aut verisimilis, si non certa aut euidens, adsignari possit; Cùm nullæ vires, siue manifestæ, siue occultæ sint, quæ à Deo Opt: Max: sapientissimo sanè consilio, & ob certos fines, siue rebus propriam, siue nostram vtilitatem respicientes, rebus creatis non sint inditæ, quas homini Mundi filio hæredi & vniuersorum fini occultas & inaccessas esse, Deum voluisse, non est credibile: adduxit enim Deus Opt. Max. cuncta animantia ad Adam, vt videret, quid vocaret ea, quo loco non incongruè per Adam, omne genus humanum intelligi poterit, quasi Deus in hoc Mundo soli homini rerum creatarum varietatem ob oculos posuerit, vt ingenij sui vigore, indagatis rerum singularum proprietatibus ad sapientissimum eorum omnium Architectum laudandum, amandumque conuerteretur. Igitur Naturæ opifex singula animantia, etiam minima, singulari quodam instinctu dotauit, qui quidem nihil aliud est, quàm materialis quidam, seu potiùs umbratilis intellectus, vel operatio phantasie, quæ determinatur appetitus animantis naturalis ad impetum, & fugam, ad commodum, & incommodum. Quis enim

Nulla vis naturalis tam occulta cuius ratio saltem probabilis dari non possit.

Artificia
quibus ani-
malia solo
instinctu
naturæ o-
perantur.

enim lanæ conficiendæ Bombycem, telæ contexendæ araneum, Apes fauorum, horreorum formicas, Hirundinem denique nidorum construendorum rationes docuit, nisi instinctus ille, siue vis phantastica, quâ quoduis sibi bonum eligit, malum reprobat? Quis docuit leporem timere Canem, & non Ceruum, cum deformior sit? Quis pullum timere Miluum, & non Pauonem, aut Struthionem, cum grandior sit? quis Ceruum admonuit, se plus valere leuitate, quam viribus: Leonem ad vsum vnguium quis instituit, Equum ad calcium, vt ille fugâ sibi consulat, isti armis, cum maiora tamen armamenta sint cornua? Quis Psittacos & Picas Rhetoricam, Cynocephalos Musicam, Geometriam Apes, Architectonicam Hirundines, Ogygen Astronomiam, Araneos Textoriam artem docuit? Quis Ibi exhibitionem Clisteris, Hypopotamo phlebotomiam, ceruis Chirurgiam ostendit? Quis vires Cunilæ contra Serpentes Testudini reuelauit, quis rutæ, & origani vim ciconiæ, Angui contra hebetudinem oculorum marathrum, Hirundini contra cœcitatem chelidoniæ, helxines siue anagallidis ad purgandum stomachum vim catarticam gallinis, cæterisque Aquaticis demonstrauit? Solus instinctus ille naturalis. Si itaque Animalia bruta ex hoc instinctu sibi indito, ceu ex notis, aut noxiarum, aut sibi proficuarum herbarum vires cognoscunt, cur homini omnium fini huiusmodi occultarum virium per suas
cau-

causas cognitionem denegatam negemus? Cur itaque Lupus cum Agno, Leo cum Gallo, cum Mure Elephas, cum Accipitre Columba lites agant, nè inaccessum humano ingenio putes; cum illi causas huiusmodi abditas reddere difficile non sit, qui admirabilem huius vniuersi harmoniam, vnà cum suis harmoniis differentijs probè nouerit. Cur verò quædam Animalia in certa quadam corporis parte sedem virtutis suæ constituerint, & non in toto, vt in cornibus ceruus, in vngulis Alce, in ossibus Hippopotamus, in felle Bos, Hircus in Sanguine, ac denique in excremento cattus Indicus; illius causam non magis abditam esse scias, quàm cur Taurus magnum caput habeat, camelus in maiori corpore minus, Orbis pisciculus verò nullum; aut enim totum caput est, aut totum venter: vel cur Equus solipes, fisisipes Capra, Elephas nullifidus; Aues in vniuersum bipedes, aliæ quadrupedes, quædam apodes, nonnullæ diuersipedes; causæ enim harum, aliarumque diuersitatum, vt sunt sapientissimæ, ita ex seipsis sagaci Philosopho innotescunt. Non dicam hic de Plantarum, Mineralium, aliarumque rerum naturalium occultis motionibus, consensu, dissensuque; sileo de abstrusis eorum qualitatibus, dotibusque planè diuinis, quæ tantæ sunt, vt nihil non eorum ope effici posse existimem. Verùm vt sympathia & antipathia rerum hoc loco exactiùs discutiatur, de ijs, antequam vltteriùs progrediamur, non.

Diuerse vires in diuersis membris animalium continentur.

non tamen nisi paucis, modò tractare visum est; hoc enim præstito, non dubito futurum, vt de natura Magnetis, sicuti & de Magnetisimis rerum non tantum amplius in Scholis difficultatis locus relinquatur.

C A P V T I I I .

Quod tota Natura rerum in lite, & amicitia posita sit, siue quod idem est, quod omnes actiones rerum attractu & repulsu peragantur.

Clavis Naturæ quæ?

Salomon.

Naturæ clavis vna est, quam is solus, qui in materijs dissimillimis vnitatem complectitur, teste Algaziele, reperisse censeri debet; etsi nemo eam possideat, nisi formas rerum, stimulosque motuum naturalium, qui ex lite & amicitia, seu discordi rerum consensu immediatè resultant, quosque corporum vnio, & fuga necessariò consequitur, perfectè norit: Latet enim sub hisce totius Naturæ thesaurus, & arcana Diuinæ Sapientiæ sacramenta, quorum scientiâ imbutus Salomon adeò gloriabatur, vt ipsis Regnis, & Sceptris multò eam anteponendam duxerit. Priusquam igitur ad ipsam rerum inuestigationem perueniamus, quæ nam, quales, aut quotuplices mirificorum huiusmodi Naturæ operationum sint causæ, ne in confusa illarum rerum infinitarum congerie sine ordine versemur, hac pro-

prolusionē prius examinare visum est . Consensus igitur , siue dissensus rerum , quorum illum sympathiam , huic antipathiam vocant Græci, non vnā , vt quidam voluere , sed multas & differentes causas , atque occasiones habet . Nonnullæ ad has , aliæ ad alias Naturæ classes reuocantur : In multis concurrunt omnes ; in nonnullis aliquæ & certæ ; in alijs vna solummodò effectum prodigiosum producit : Quædam enim à figura , & poris , vti & à positione agentis , & patientis , occulti motus causam habent ; vndè , neutiquàm totaliter atomos Epicuræas negamus ; siquidem ab aliquibus rebus qualitates quasdam raras , sed & aliquos corporum vapores corporeos , seu puluisculos , aut effluxiones emanare nouimus , quæ omnes maximam habent in rebus singularibus , subiectisque distantibus , operandi potestatem . In alijs subindè interuenit aliqua antiperistasis . Certè quantum imaginatio in exoticis effectibus producendis valeat , notum est ; concurrentibus inclinationibus , & sæpè lite & amicitia , cum proprietatum à tota substantia promanantium , tum primarum & secundarum qualitatum sensibilium . Efficaciæ quoque causæ efficientis , & dispositioni patientis , ambarumque applicationi multa adscribi debent . Virium igitur mirificarū magna est varietas . Sunt aliæ sensibiles , aliæ insensibiles . Quædam contrariæ inter se , quædam amicæ . Primò igitur sub sensibilibus magna proprietatum singularium pars , quæ in lapidibus , plantis ,

Varia causa sympathiæ, & antipathiæ .

Varia qualitatum occultarum diuisio .

D

aliis-

alijsque rebus naturalibus elucescunt, continetur, ut cum Iaspis silit sanguinem, carnem consumit, Sarcophagus, Serpentes Gangites fascinat, Telitrophium occidit. Scorpiones, helleborum album eisdem resuscitat, Ranunculus Sardous, risu occidit; Sauina, & Rhododaphne homines sanat, interimit animalibus; contra Napellus hominibus exitiosus, animalibus quibusdam propitius est. Atque huiusmodi proprietates etsi fugiant sensum, viribus tamen rationis cognoscuntur; quorum omnium diuersæ causæ sunt, differuntque plurimum à manifestis qualitatibus, utpotè realiter à primis, & secundis sensu perceptibilibus distinctæ, de quibus in decursu operis tractabitur. Aliæ non sunt distinctæ, nisi modo & qualitate quadam particulari à primis qualitatibus, quemadmodum est calor naturalis in certis animalibus, qui in ijs maiorem efficaciam habet, quàm ipse ignis elementaris. Ita struthio consumit ferrum in stomacho quod ignis quantumuis intensus vix consumere potest. Pari ratione sunt aliis in rebus qualitates primæ ferè differentes, ut in Galatia lapide, qui medijs in flammis, ut calefiat, adigi non potest. Ita aliqui ignes, de quibus Plinius, in quædam subiecta nullam vim & potentiam habent qui tamen plerique effectus antiperistasi ex formarum repugnantium disfidio mortæ adscribendi sunt. Secundò considerari possunt aliæ qualitates à sensibus penitus remotæ, mirabilium effectuum causæ, quarum aliqua

Varia series virium
abditarum

quæ communes, aliæ particulares sunt. Communes vocantur, non quod ordinariae sint aut frequentes, sed quod plerumque in vna integra specie, hoc est, omnibus indiuiduis insint; inter Brassicam, & Rutam perpetua viget inimicitia, eò quod vna alterius necessarium subtrahat alimentum. Particulares sunt, quæ non omnibus & singulis indiuiduis, sed vni soli, insunt; ita solus inter lapides Magnes vim in polos terrestres conuersuam obtinet: Inter homines quoque inueniuntur quidam, quibus rosarum odor ingens tormentum, adfert; nonnulli ad cattorum præsentiam sudant, vti & ad ciborum quorundam ipsis contrariorum præsentiam. Quibusdam venena sunt innoxia; Pyrrhus Rex Lienosis digito pedis sui medebatur, & huiusmodi infinita, quibus passim refertæ sunt historiae, qui quidem effectus à conceptû originem suam plerumque deducunt. Tertio, qualitas subiecti varias quoque fundare potest rerum sympathias, & antipathias; ita videmus aliam contagionem animalibus, non hominibus; aliam hominibus, & non animalibus, vt in febribus malignis; aliam quoque certæ tantum Nationi esse infestam, vt in Regno Granatæ nouæ Hispaniæ, solis Indis certus morbus lethifer est, & contagiosus, externis neutiquam. Ita Lepus marinus vnus esus, alijs potatus, nonnullis visus, quibusdam tactus veneno est; quæ haud dubiè originem suam à varia subiectorum constitutione trahunt. Quarto, vapores quoque siue exspi-

Mira in
hominibus
portenta.

Vapores.

rationes è corporibus diffusæ, certasque virium suarum sphaeras obtinentes, haud infrequenter effectuum mirabilium causæ esse possunt. Sic fructus vitiosus, & putridus, fructum sibi vicinum inficit; ita herbæ certæ certis herbis sunt contrariæ, quia expiratio expirationi alteri mista, vel destruitur, vel aliam præualendo destruit, cuiusmodi videre est in filice, & arundine; Ita quidam in Hispania pedibus tantum tangendo equos, eos sanabat. Ita fructus Ananas dictus tanta vi pol-
 lere comperitur, ut relinquendo in eo clauum vna nocte, consumat totum chalybem in eo latentem. Quinto, iterum cum corpora, ut plurimum subtiles quasdam, & insensibiles exhalationes expirent, certè varia pororum, è quibus dictæ exhalationes procedunt, constitutio, et dispositio, innumerorum effectuum causa esse potest. Ita Adamantem ob pororum angustias ab igne immunem volunt. Hinc effectus prodigiosi fulminis ferrum liquefacientis intra vaginam, integrâ manente vaginâ. Hinc sonorum quoque prodigia originem suam deducere videntur. Sexto, nonnumquam causæ efficientis, & materialis dispositio multa prodigia exhibet, de quibus in tractatu de Magnetismo plantarum. Septimo, qualitates primæ, & secundæ sensibiles multarum quoque sympathiarum fundamentum sunt. Ita in Medicamentis, frigidi morbi calidis, calidi frigidis, humidi siccis, sicci humidis, curantur. Hac ratione certa animalia certis locis tantum degere, pos-

Ananas fructus consumit ferrum, optimus hominibus cibis.

Sonorum prodigia.

possunt, non alibi. Ita Ibis extra Ægyptum patriam suam ita agrè degit, vt potius moriatur, quàm alibi moreretur; Ita polypus solâ a quâ maris falsâ gaudet, in aliis viuere nescius. Octauo, Antiperistasis quàm miros possit effectus, neminem latere arbitror: est enim ea quoddam stratagema Naturæ, quo qualitates manifestæ, vel etiam occultiores se contra inimicos suos, quando ab illis impetuntur, defendunt. Hinc varia aquarum, atque meteorologicarum impressionum miracula. Demophon seruus Alexandri Magni, Soli, aut balneis expositus calidis, frigore tremebat, & in umbra calebat; cuius effectus causa à corporis constitutione; pororumque conditione, ceu causâ unicâ dependebat. Nonò, ab elementis, & metu vacui, vti & à motu locali, siue impulsu æeris, magna effectuum prodigiorum congeries desumitur. Hinc soluuntur terræ motuum, incendiorum subterraneorum, effectuumque omnium in Mundo sublunari elucescentium difficiles causæ. Hinc echus siue reflexarum vocum mira vis, consensus duarum chordarum æqualiter extensarum. Hinc causa deducitur, cur ad sonum campanæ, apud Fracastorium, imago cerea perpetuò mouebatur, alijs eundem situm obtinentibus, immotis. Hinc denique quarundam spelunçarum formidabiles sonitus, cuiusmodi Olaus de specu Smellen meminuit, rationes eruuntur. Decimò, quantum imaginatio, rerum omnium transformatrix, possit, Lycosthenes & Ægorum scho-

Animalia
certa certu
fides amât.

Metus va-
cui.

Mirus effe-
ctus spelun-
cæ.

A. 1. 1. 1. 1. 1.
 A. 1. 1. 1. 1. 1.
 A. 1. 1. 1. 1. 1.

la, uti & Cosmo-critica Cornelii Gemmae, satis declarant. Hinc sanè animalium diuersi-colorum productiones; Corui, Vulpes, Vrſi, Lepores in Borealiſſimis plagis ex continuo niuium albicantium aspectu, imaginatione adiuuante, producunt omnia candida, & alba; ita multi ſolo aspectu, & olfactu purgantis medicamenti, apprehensione forti purgantur; vera Prothei filia, omnium, ut dixi, transformatrix est imaginatio, de qua fuſius quoque in Tractatu de Magnetismo imaginationis in Arte noſtra magnetica. Undecimò, multi etiam prodigioſi effectus proueniunt ab harmonicis ſonis, & Muſica, non in corpus tantum, ſed & in animam, & ſpiritus ius ſuum præſtendente. Item à diffuſione contagioſæ qualitatis; hinc fascino naturalis cauſa. Duodecimò, à vehementia quarundam paſſionum animi, proficiſcuntur multi. Hinc per harmonicam concordiam, & vnionem, quæ eſt inter corpus, & animam inimici ſe ſentiunt, hinc ſudores prodigioſi; hinc ſanguinis affinitate coniuncti ſe ſentiunt, non quod radii quidam ex anima, aut è potentiis egrediantur, (quemadmodum multi perperam ſentiunt.) quæ diſſitum afficiant, ſed vel corporeo eſſiuiuo, ſimiliue qualitate alterante, ſi vicini ſibi ſint, aut ſi remotiores, boni Dæmonis inſtinctu, aut alia hyperphyſica quadam actione id fieri cenſendum eſt. Decimotertiò, à corporibus cœleſtibus, ſideribusque cauſæ mirabilium deduci, ut plurimum ſolent, quorum alia motu, alia calore

lore influxu particulari, particulares effectus rebus sub-
lunaribus imprimunt, de quibus omnibus quam am-
plissime in Arte nostra magnetica actum est.

Atque ex his omnibus hucusque fusiùs forsan
quam par erat, enarratis, sat liquet, non à solo Cœlo,
aut elementis, dissensus consensusque rerum leges de-
riuandas, sed varias esse huiusmodi effectuum causas,
prout in hoc breui ætiologismo docuimus. Præterea
cum omnes res agant effluxum quendam, siue diffusio-
nem qualitatis suæ in rem, quam afficiunt, factam; ef-
fluxus autem is concipi non possit, nisi per lineas quas
dam breuissimas in orbem diffusas; hinc omnes effe-
ctus huiusmodi raros rerum in se mutuò agentium,
quacunque ratione productos, per radiationem quan-
dam fieri dicimus, naturâ compendiosè omnia sub bre-
uissimis lineis connectente. Cum igitur inter cæteras
prodigiosas naturæ operationes potissimùm in Magn-
eticis operibus huiusmodi radiatio aduertatur, quam
nos propriè magnetismum, siue formalem actum
magnetis dicimus; hinc per similitudinem quandam, &
analogiam, omnium rerum vires ac qualitates, qui-
bus in se mutua radiatione agunt, magnetismos appel-
lare visum est; qualem, aut quem ad agendum à pro-
uida natura vnaquæque res sit adepta, & quomodò co-
operationes suas singulæ res perficiant, iam tempus
est, vt aperiamus, à mundanis corporibus initium
facturi.

Omnes res
agunt per
effluxum
radiatorum.

S E C T I O II.

De Magnetibus animatis.

C A P V T I.

Compositiones rerum in elementari Mundo non nisi
per attractum & repulsum fieri.

Elementa
contra suū
appetunt.

Facultatem, uti hoc loco elementorum, ita ceterarum rerum, de quibus hoc libro dicturi sumus, magneticam, iuxta analogiam quandam, appello. Sicut enim magnes naturali, eoque sibi innato appetitu, certum positionis suæ situm, ut in eo non existat tantum; sed etiam ut benè existens ac veluti in centro quodam quiescens, ab omni violenta positione Naturæ maximè contraria, immunis conferuetur, appetit; ita etiam dico: singulis rebus naturalibus, haud absimilis. At sapientissimo Naturæ Opifice appetitus est insitus, quo situm locumque certum veluti quietis suæ centrum appetunt, ut iuxta Naturæ suæ exigentiam in eo commodè conferuentur, ac proindè ab omni alio huic situationi contrario remis velisque fugiunt. quam quidem situationem cum veluti quidam consimilium, & corroborantium corporum attractus, repul-

sus-

· fufque nocentium confequatur, ex illo mirifico rerum
· omnium confenfu, partiumque singularium ad confer-
· uationem totius vnanimi conſpiratione facta, magne-
· tica illa rerum vniuerſi catena promanauit; quam
· quibus modis, & an verè magnetis vinculis conſtet,
· iam explicare aggredior, ab elementis exordium
· facturum .

· Itaque quadripartitò diuiſit Deus opera ſua, vide-
· licet in quatuor elementa, ex quibus omnia reliqua
· conſtarent, eorum vnumquodque admirandis quibus-
· dam dotibus inſtruens, eo omnia fœdere connexuit,
· vt quamuis vnum alteri fit contrarium, mediorum
· tamen interpoſitione, contraria ipſa amicam quan-
· dam inimicitiam, vel potius diſcordem concordiam
· affectare videantur; quâ vnum alterum ita proſequi-
· tur, vt facilius fit, vniuerſum Mundum perire, quàm
· vt illa ab operationibus ſuis deficiant. Prætereà qua-
· druplici virtute ea ſapientiſſimus naturæ opifex ditauit,
· ita præpotente, vt ex ea quicquid effectuum admiran-
· dorum prodigioſorumque in Mundo vnquam comparuit,
· veluti ex fôte profluxerit. Quarum prima virtus eſt rarefa-
· ctionis & cōdenſationis, ex quibus magnetica iſta vis, quâ
· vnum alterum perpetuò trahit, aut pellit, reſultat: quarum
· iſta ex centro ad circumferentia, hæc contra ex circumfe-
· rētia ad centrum per contractionem quandam lata, non
· malè concupiſcibili & iraciſcibili, ſeu odibili potentia
· comparari poteſt. Secunda vis Aſſimilatiua eſt, quâ
· vnum perpetuò alterius affectat perfectionem, vel

Quadre-
plex vis e-
lementis
ineſt.

Rarefactio
& conden-
ſatio.

E vnum

vnum aliud sibi assimilari nititur. Tertia est vis appetitiua loci, quâ vnumquodque locum sibi conuenientem non petit solum, sed & alia secum ad eundem trahere nititur. Quarta est vis communicatiua; quâ magneticas vires alijs quoque mixtis corporibus confert; è quibus in mixtis corporibus subindè rari quidam & abditæ Naturæ effectus, admiranda, inquam, lis quædam & concordia rerum, quas Philosophi subindè non intelligentes sub occultæ qualitatis nomine sympathiam siue antipathiam indigitant, originem fortiuntur, de quibus iam singulis restat dicendum.

Vis attractiua elementorû.

Attractiua itaque, siue vis quædam magnetica Elementis inest, in expulsionem, & attractionem consistens, quam ego nihil aliud esse dixerò, quàm vim rarefactiuam, seu condensatiuam, aut contractiuam extremorum elementorum terræ & ignis, vt & humidum & siccum, quâ dicta elementa, vt contrarijs qualitibus sunt imbuta, ita continuò luctantur, nunc rebellionis, nunc pacis fœdera pangentia. Ignis rarefaciendo in omnia sibi ius præterdit, dum omnia rapit, & violenter trahere nititur: Terrâ verò dicta condensando, eadem sibi iura præterdit. Ita pari ratione calidum fugat frigidum, frigidum calidum; siccum abominatur humidum, humidum siccum; victoriam tandem reportat id quod altero virtute sua potentius fuerit: Calor enim, siue ignis, quemadmodum omnia subtilia, & pura reddit, ita ex aduerso frigus igni contrarium omnia condensat, constringit, aquamque quasi compri-

Caloris, & frigoris effectus.

primit, resistit calore ignis, aërisque subtilitati. Vnde sol coelestis ille ignis aestiuo tempore caloris sui excessu aërem rarefactum, ob tenuem essentiam eleuatum quasi attrahens, attractum in se ceu nutrimentum, conuertit, qui denique in igneam mutatus indolem fulmine, fulgure; & coruscatione seu lampadibus saeuit. Aër vero eadem ratione rarefactus, aquam eleuans attenuat, quæ in aëris mutata formam, numerosam producit ventorum mobilium propaginem. Hyberno verò tempore deficiente calore, frigus proprium terræ opus, aquam condensando crystallum, seu glaciem, terræ sobolem, producit. Aqua hac ratione contracta, in aquæ formæ locum, aerem, vt in locis frigidis & borealibus fit, substituit; ne verò ex hoc contractu aërem inter & ignem spacium aliquod corpore vacuum relinquatur, prouida natura ita exigente, ignis velit nolit aëri succenturiari cogitur. Atque ex huiusmodi operationibus secunda elementorum, vis Afsimilatiua resultat, quâ vnum alterum sibi simile reddere nititur. Namque vt tria elementa sine igne, mortua sunt, ita ignis sine tribus cæteris: Ignis tamen reliqua antecellit, vim obtinens excellentiorem, quæ cæteris splendorem impertiri potest, suo splendori æmulum. Quis non videt, quàm mirificè hoc elementum aërem illustret? huncque ad similem claritatem, ad similem subtilitatem omnis crassitie expertem, ac quæuis penetrantem, omnibus ex eo depulsis tenebris, ab omni excrementitio humore, fumisque terrenis

Afsimilatiua.

Ignis excellent.

eundem expurgando, perducere nitatur? certè huius rei argumento est ignis noster culinaris, qui ligno, aut cespitibus siccis enutritus, magna vi colligit, & quasi sugendo attrahit ad se aërem, eum nitidum, purum, lucentem reddit, sibi que assimulat penitus; quod ipsum tam auidè, tamque impensè facit, vt subtracto, aut interrupto aëre mox suffocatus intermoriatur, ac reues euanescat in auras; ita vt aëremne ignis escam seu nutrimentum vndequaue summo nisu attractum; ignemne aëris dicam, dispici vix possit. Nam vt ignis vita ipsa est, viuit verò in aëre; haud secus in igne viuit aër, Aqua in Tellure, Tellus in Aqua: Ignis aërem perpurgat, aër aquam, aqua terram vnumquodque sibi suoque splendori adsimilat alterum. Quis non videt, quàm atrii ac terrei sint carbones extra ignem? quàm clari, lucidi in igne, non minus quàm ipse ignis? tantum enim ignis splendorem illis impertit, vt etiàm in formam penitus diuersam transmutentur, tum reuertantur ad pristinam suam naturam. Quin imò ipsum cinerem & arenam, opaca & squalida cæteroquin corpora, ignis tandem ope in vitrum mundissimum, subtilissimum, sibi prorsus simile, diaphanum, & propè insensibile corpus transmutat. Quis ignorat aquam ipsam igni cæteroquin maximè contrariam, igni nihilominus aëre mediatore, in oleis, cæterisque aquis combustibilibus accensam ita coniungi, atque adeò vtrumuis sibi alterum assimilare, vt identificata, ignisne aqua, an aqua

Elementa
sibi innicè
commista
sunt.

aqua ignis dici debeat, vix discerni possit? Tertia
 Elementorum virtus est Appetitiua loci, quæ vnum
 quodque proprium sibi & naturalem locum appetit:
 Ignis quidem calidus & siccus à medio ad circumferen-
 tiam latus supremum sibi locum vendicat; terra verò
 frigida & humida à circumferentia ad medium lata,
 in centro quietis suæ terminum statuit; aqua verò &
 aër, quorum hoc calidum & humidum, illud humi-
 dum & frigidum est; media quadam ratione lata, nec
 à medio perfectè remouentur, nec ad id accedunt per-
 fectè, & simpliciter, sed secundum quid; cuius rei
 causa est, quod sicut calor leuitatem, & grauitatem
 frigus quita velocitatem, victoriam, & incessum in
 corpori leui & graui simul in vnoquoque ad locum
 suum naturalem siccitas opituletur; Humiditas verò, cui
 & aqua & aër subiectus est, incessus lationisque ad lo-
 cum naturalem in vtroque tarditatem efficiat. Undè
 omnia leuia, siue simpliciter ea leuia sint, siue secun-
 dum quid; sursum necessario currunt, grauia verò
 qualiaunque deorsum; Ignis igitur sursum euolat,
 secum auferens aërem, aquam, terram, quæ frigore
 aëris condensata sui similia petunt, ea videlicet, ex
 quibus fuerunt producta: Ita aqua vi rarefactiua ignis
 in aërem conuersa, circumstante frigore densata dis-
 solutaque per pluuiam, aquæ sibi similis & homoge-
 neæ decidendo coniungitur; aqua in glaciem con-
 uersa calore soluta mox fluxilem naturam, locumque
 sibi naturalem resumit, ita finis cuiusque idem est, ac
 eius-

Appetitiua
loci.

Aqua, &
aër media
elementa.

eiusdem principium ; quod è terra pullulat ; ad ter-
 ram reuertitur ; quod ex aqua ; ad aquam , & omnia
 tandem ad eum ceu finem vltimum , à quo originem
 hauserunt ; redeunt . Quicquid est , id initio perfectif-
 simum fuit apud Deum , atque ad eandem suo tempore
 perfectionem reuertetur , tum , cum elementa collique-
 scent , & pristinum induent splendorem coram Deo :
 nihil ibi peribit præter iniustitiam hominis , qui sicut
 finem hunc vltimum lumine etiam naturæ cognitum ,
 deprauatæ quodam voluntatis affectu amplectari noluit ,
 ita & sua propriâ culpâ eo æternum priuabitur . Quar-
 ta vis Elementorum est , communicatiua , quâ se
 suasque vires singulis rebus naturalibus communicant ,
 cum nulla sit corporea substantia quæ non ex ijs con-
 stet . Nam quæcunque in hoc vasto mundi theatro
 continentur mixtæ naturæ corpora , ex ijs sunt & com-
 posita , & ad eadem ignis beneficio , qui velut vmbra
 quædam primi entis est , ad pristinam suam essen-
 tiam , vt postea ostendemus , reducuntur ; quod si ex
 quatuor elementis composita ; ergò vires quoque eo-
 rum paulò antè memoratas participabunt ; ergò ex
 hoc ipso operationes magneticæ ; attractionis , repul-
 sionis , assimilationis , situationis , ac communicatio-
 nis denique in omni mixto , siue id minerale fuerit ,
 siue vegetale , sensitiumque , necessariò resulta-
 bunt .

Commu-
 nicatiua
 vis elemen-
 torum.

CAPVT II.

An elementa verè Magneticè trahant.

Qui tractiuæ virtutis magneti inexistentis rationem probè norit, is asserere cogetur, Elementorum virtutem attractiuam verè magneticam esse, non posse, sed per quandam similitudinem, & analogiam comparatam, quâ omnia mundi corpora se inuicem trahere & repellere videntur. Tendunt itaque graua ad centrum suum, non quia attrahuntur ceu partes terræ connaturales & magneticæ, nec vlllo motu circulari superfluo diriguntur; esset enim hoc multiplicare entia sine necessitate, sed grauitate infitâ centrum petunt. Nec argumentum valet, si per lineam rectam descenderet lapis sine motus circularis directione, nullam posse dari rationem, ob quàm in principio, quàm in fine tardiùs sit descensurus; nec enim necesse est, vt graua, dum velociùs mouentur in fine motus, substantiam mutauerint, aut ipsam virtutem motiuam, quam grauitatem dicimus, sed solùm maiorem acquisuerint impetum, quem aliquis forsan nomine grauitatis intellexit: verè enim virtus motiua mouet producendo impetum, siue in eo subiecto, in quo ipsa est, siue in alio, quod extrinsecum ab eo mouetur, & quidem maiorem, quò diutius & celeriùs mouet: constat autem huiusmodi impetum in motu grauis ipsi

*Graua cõ-
trm petũt
ex infitâ
eis graui-
tate.*

â gra-

â grauitate imprimi, tum alijs experimentis, tum eò quod è modica distantia decidens globus super vnâ lancem vacuum, viginti & multò plures sibi similes globos in alterâ lance positos non solùm æquiponderet, sed & peruincere possit & eleuare; & continenter experimur ad vincendam difficultatem in passionibus, & scissibilibus plus grauitatem per motum acquirere incrementi; licet ipsa modica sit, quàm virium habeant; quæ maxime videntur prestare grauitate in quiete, aut minori motu. Iterum Strato & Epicurus apud Simplicium carn. 87. putarunt, omnia corpora esse graua; nullumque leue; nec tamen grauitatis proportionae, vt terra sit omnium grauissima, aqua minus grauis, aër ad huc minus, ignis minimè; omnem igitur motum sursum dicebant esse violentum, & fieri solùm per extrusionem; eò quod corpus grauius tendendo deorsum per suam grauitatem ex loco inferiori quasi exprimat corpus minus graue, quomodo lapillos compressis digitis exprimimus. Sed contra hoc est manifestissimum experimentum; videmus enim quieto, & tranquillo aere flammam ferri sursum pyramidaliter, cum tamen si per expressionem hic motus fieret, inuersa flammæ figura esset, aut certè inferior pars non minùs quàm superior acuminata, vt fit in omnibus non duris, quando per expressionem sursum faciuntur. Secundo; quinta essentia vini in lapide accensa sursum fertur, non per expressionem, sed in sua leuitate; aër enim exprimens, vel glijet sub basi ignis

Non omnia elementa sunt graua.

arg.

auo-

auolantis, & illū protruderet; quod est falsum; vel superin-
 cūbens grauitando hanc expressionem efficeret, neq; hoc;
 quia aër vertici ignis incūbens, eum deprimeret, ac reuer-
 beraret deorsum potius, quàm sursum. Tertio sint duæ
 pilæ æneæ, vna solida exigui ponderis, altera maioris,
 sed plena incluso aëre; hæc sine dubio ascendet supra
 aquam, non item minor; si ergò aqua deorsum ten-
 dens exprimit vnā pilam, cur non & alteram?
 non igitur pila mouetur sursum, quia exprimitur, sed
 quia in se habet aërem naturā sua leuem. Nulla
 igitur vi magnetica, nulla expressione sursum ferun-
 tur copora, sed insita leuitate; est enim hæc motrix
 qualitas sagaci naturæ consilio indita rebus elementa-
 ribus, vt quoduis per eam proprium sibi locum in
 vniuerso, ad conseruationem totius acquirat. Ne-
 que aliquis hîc obijciat, nos hanc qualitatem dicere,
 formam substantialem elementorum, vt quidam per-
 peram sensere; nequaquam; sed dicimus eorum ac-
 cidentia propria, & potentias naturales à natura ad
 motionem faciendam institutas; neque à forma sub-
 stantiali immediatè, sed ex primis qualitibus oriri;
 cum, vt dictum est, causa proxima effectiua grauitatis
 sit frigus, leuitatis calor, dummodò adsit debita rari-
 tas, vel densitas per modum conditionis. Nec ta-
 men solum frigus grauitatem, calor leuitatem produ-
 cit; sed requirunt insuper aliquam primarum qualita-
 tum combinationem, ita vt calor cum siccitate faciat
 quandam igneam leuitatem, cum humiditate aëre-

Elemento-
 rum con-
 tempera-
 tio.

F am;

am; frigus vnà cum siccitate efficiat grauitatem terream, cum humiditate aqueam; vt proinde ea non essentialiter, sed accidentaliter tantum differre asseramus. Ex his omnibus patet, Elementa se inuicem, nulla ratione magneticè, sed qualitate propria trahere; si enim v. g. terræ centro vis quædam inesset, eius haud dubiè certâ & determinata Sphæra futura esset, sed lapidem, constat, nullum habere terminum tendentiæ suæ ad centrum; ergo. Iterum finis magneticæ attractionis est situare, & constituere se per motionem magneticam in situm naturæ suæ conuenientem, qualis est polaris; finis attractionis elementaris est, vel ad vacuum impediendum, vel ad vnionem partium, vel ad debitum locum in vniuerso obtinendum; qui fines cum diuersi sint, attractio quoque diuersa sit oportet.

C A P V T I I I.

Quid sit Magnes inanimatus.

Admirabilem quendam superiorem inferiorumque naturarum consensum esse, nullus hucusque Philosophorum negauit: Cælum quoque vniuersum, cum singulis suis astris magnetica quadam (. si ita loqui fas sit) vi in hæc inferiora pollere, ego ipsemet, nisi irrefragabili experimentorum demonstra-
tio-

tionē conuictus, nunquam credidifsem; est enim quarundam rerum sublunarium ea cum æthericis corporibus amicitia, ea veluti amoris impatientia, vt nisi amici corporis præsentia perfruantur, nulla ratione intra terminos à natura præscriptos contineri posse videantur. Ac solem quidem omnia sibi copulâre, alijsque corporibus vim copulandi communicare, nemo nisi solis lumine destitutus negabit: Lunam, humidioris substantiæ res adedò depereunt, vt nisi eius amico perfruantur aspectu, contabescant; cœteri planetæ suas quisque in sublunari Mundo subiectas res habent, in quas mirificas suas facultates influant, iuxta illud Hebræorum: *Non est herba inferius, quæ non habeat stellam suam superius, quæ dicat ei, cresce.* Ex qua quidem mirifica rerum omnium magnetica combinatiōe reconditor illa Philosophiæ pars emersit, quam magiam veteres appellarunt, quæ superiorum cum inferioribus, id est, actiuorum cum passiuis conueniente applicatione, similibusque cum similibus dissimilibusque artificiosa combinatione facta, miros & inuisos effectus producere docet, quas formarum congruitates ad rationes animæ mundi Zoroaster ideò diuinas illices, vt & Synesius, magicas illecebras appellauit.

Mira vis
superiorū
corporum
in inferiora.

in libro
philosophico
de
magia
Axioma
Cabalisticum.

CAPUT IV.

De particularibus Magnetibus, qui in Natura rerum reperiuntur.

Omnia in omnibus suo modo insunt.

Mira rerū concatenatio.

Nihil verius esse, quàm omnia in omnibus, fati superque magnetica hæc rerum catena demonstrat, quàm omnes res ita arctè sibi inuicem connectuntur, vt etiam si contrariarum sint qualitatum, in vnum tamen latente quodam rerum omnium consensu magnetico coeant. An non vidisti, quàm mirabilis sit Elementorum lusus? quàm contraria etiam se, mediante altero, ambiant? quomodo ignis aquæ, aqua igni, terra aëri, aqua terræ coniungantur? & quomodo mūdus hac discordi rerum concordia conseruetur? Quid est in Cælo, quod non elementaris regio? & quid in elementari regione, quod subterraneus mundus non contineat? natura in omnibus semper est sui similis, cuius primaria in elementis fedes est, ex quibus omnia, quæ in sensibili hoc & corporeo mundo sunt, constant; omnis actionum naturalium processus magneticis constat legibus, quibus imbuta primò elementa, eas cæteris deindè mixtis communicant. Vides quomodo crassum illud aquæ corpus, à sole, igne illo cœlesti, sensibiliber attractum in altum, inlatè diffusum aërem mutetur, parte in ventos abeunte, parte in pluuias
ad

ad terram irrigandam destinata, parte denique feruore solis à terra eleuata, frigorisque nocturni vehementiâ iterum condensata, mox in rorem dissoluatur; quo quidem sitiens terra inebriata, in eo quasi putrescens, liquescit; cum porrò duo hæc coniuncta, totam plantæ substantiam peruadunt, solis virtute liquidus humor ad extremitates vsque plantarum attrahitur, isque cum suâ naturâ subtilior & leuior quàm terrestri portio, nutritioni destinatus sit; hinc fit, quod liquor attenuatus degeneret in aërem, relicto plantis terreo nutrimento, quod ex ingenita sua potestate, & vitâ attractum, conuertit in substantiam sibi similem. Atque hinc est vna alimonia omnium è terra nascentium, omniumque viuentium corporum. Hæc est causa quòd omnia post putrefactionem in terram reuertantur, experimento quidem indubio, sed quod vix millesimus quisque vel intelligit, vel rectè perpendit. Hac eadem ratione mineralia, vegetabilia, & sensitiua omnia crescunt, viuunt, & conseruantur. non alia est rerum procreandarum in hoc magno naturæ coniugio, ratio, in quo ignis sponsus, sponsa aqua, terra & aër paranymphe, quibus mediantibus coeuntes infinitam mixtorum producunt sobolem. Elementum enim quodlibet in sua sphaera est, sed vnum ex alio viuit, vt supra dictum est, & tamen coniuncta non conueniunt, nisi alia mediante. Sed aqua est omnium elementorum mater; hanc incubat Spiritu ignis; causante igne, aqua fit materia ventorum vaporumque

Incrementum vegetabilium.

Distillandi
ars summa
Naturæ.

Ortus &
incrementum plan-
tarum.

que aptorum, vt congelentur cum terra per aërem crudum, qui ab initio separatus fuit ab illo, & hoc motu perpetuo sine intermissione agit. Ignis igitur non efficitur aliter nisi motu; motus ergò elementorum causat calorem, calor mouet aquam, aqua aërem omnium viuientium vitam. Iterum elementum aquæ aëris flatibus agitatum, oleagineum seu bituminosum humorem producit, & Sole opitulante salem. Quæ omnia luculenter demonstrat diuinum illud distillandi studium, vbi ignis agens in res humidas, & vapidas, quæ tumentis vasis alueo clauduntur, ad vasis caput, sui vi caloris spiritus subuehit, vbi frigore concreti, densioresque facti, vasis fornices irrorant, & demùm per canalem in subiectum receptaculum guttatim refluunt. At si copiosius ignem supposueris, spiritus veluti torrentis vi æstus fractus, in pinguem substantiam vertitur, id est, in oleum, & penitiores partes elicit: idem etiam conueniet, si vas soli tepido, vel feruentiori exposueris; nam & aquam, & pingue distillabit. Pari prorsus ratione ignis ille cœlestis terras, plantas, herbas calefaciens, humidos vapores, qui sunt rores plantarum, oleum, & resinas per latentes, & apertos corticis poros, veluti per syphonem attrahit, purum semper ab impuro separando; purum stat, & congelatur in flores, impurum abit in folia; in corticem, quod grossum spissumque est; id quod vapidum & pingue est, attenuatum in aëram eleuatur; at nocturno frigore condensatum in rorem abit, ac herbis suis restituitur; quas & antelucano

ma-

madore conspergit, variarum virium pro conditione, plantæ, cui infidet, particeps. Pingue verò exhalans condensatum in mel, gummi, & glutinosos liquores, sudoresque, cuiusmodi manna est, super idoneas frondes, truncos, & saxa insidens abit. Sic vnusquisque liquor insitas suæ plantæ virtutes retinet. In hunc igitur modum res crescunt, ex aqua videlicet omnia: Nam ex illius vapore subliliore, res subtiles & leues; ex oleo verò res graues, & preciosioris substantiæ; ex sale verò res prioribus longè pulchriores. Si enim vapor ille, omniformis, prima metallorum materia (. quæ quidem nihil aliud est, quàm humiditas quædam mixta, aëri calido, & est in forma aquæ pinguis adhærentis vnicuique rei puræ, vel impuræ in vno loco abundantius, ob terræ porositate ad magneticam virtutem exercendam, resque sibi conuenientes attrahendas aptiorem.) si inquam è profundissimis. Terræ visceribus huiusmodi vapor igne illo subterraneo in profundissimis terræ visceribus incluso, (. quibus tota terreni Mundi machina veluti animatur, sublimaturque) per varia Terræ spiracula veluti syphones quosdam in varia loca, singulasque rimas penetrans, diffunditur; fit, vt si dictus vapor per loca calida, & pura, vbi parietibus sulphuris lentor, & pinguedo adhæret, transferit, statim accommodando se adiungatur illi pinguedini, quam postea secum sublimat, & tunc fit vnctuositas, & relicto vaporis nomine, accipit nomen pinguedinis; quæ postea veniens sublimata ad loca alia; quæ iam vapor an-

Ros vires
plantæ, cui
insidet, ha-
bet:

Vapor.

Auri ge-
neratio .

Plumbi.

Stanni.

Ferri.

Lapidum.

Adamantes.

antecedens purgavit, vbi est terra subtilis, pura, & humida, implet poros eius, & iuncta illi aurum efficitur; Si verò pinguedo illa venit ad loca impura frigida, fit plumbum; Si verò talis terra pura sit, & mixta sulphuri, fit stannum; quò enim magis deputatus locus fuerit, eò pulchriora reddet metalla; Si verò ad terram siccam, & impuram, siue homogeneam telluris partem peruenit pinguedo illa, ferrum generabit. Sic vapor ille sublimatus per poros terræ secum omnem impuritatem terræ vsque ad circumferentiam trahens, ab aëre congelatur; quod enim aër creat purus, aër congelat crudus, quia aër in aërem habet ingressum, & se iungunt inuicem: natura siquidem natura delectatur; ita fiunt petrae, & montes saxei. Quod si vapor naturæ per se sublimatur sine accessu pinguedinis, & sulphuris, et venit ad locum aquæ puri salis, fiunt adamantes, & hoc in locis frigidissimis, ad quæ pinguedo peruenire nequit; si ad locum aquæ vitrioli viridis, in Saphyrum, aut Smaragdum congelatur; si in aquam cinnabaris subtilem, in Rubinum condensatur; (. vbi nota omnem aquam, si sit sine spiritu, calore; si verò spiritum habeat, rigore congelari: qui illud sciuerit, maximum secretorum se adeptum esse norit.) Non secus, ac si in plano aliquo, diuersi coloris, & proprietatis res, veluti cerussam, minium, cinnabarim, æruginem, sal, vitriolum, arsenicum, & similia, in circumferentiam disponas, è centrò verò huius plani liquor scaturiat, qui se per totius planæ superficiei spacium diffundat;

cer-

certum est, liquorem cum cerussa album, cum minio
 rubrum, viridem cum ærugine, cum arsenico flauum
 futurum. Iterum cum salis aqua ærugineæ mixta,
 Smaragdinum aliquid, & vitrioli sulphurati aquam
 cum cinnabari, aliquid pyropicum producturam. Pari
 ratione, si liquor prædictus rebus sapore dulcibus con
 tinctus fuerit, dulcia; si acris & amaris, acria & ama
 ra; stipticum, si stipticis; venenosa, si venenosis; salu
 tifera, si salutiferis; singulis rebus humorem magneti
 ca quædam vi ad se trahentibus; & in substantiam sibi
 similem transferentibus. E cuius quidem humoris,
 cum infinitis rebus naturâ differentibus, commixtione,
 infinitas quoque rerum species productio necesse est;
 quas quidem omnium vires & proprietates in simpli
 cibus suis cognitâs, qui rectè, & sagaciter combinare
 norit, ei nullum amplius abdicum in Naturæ effectum,
 nullam rerum sympathiam, aut antipathiam, quas
 tantoperè mirantur homines. Incognitam esse posse
 arbitrari, sed veluti Naturæ quidem Archæus præ
 potens, sagaci rerum omnium agentium, cum
 cum patientibus facta applicatione, quicquid
 Natura operatur, ipse tanquam Naturæ, si
 omnia ad exemplar eius, ipse tanquam
 omnia operatur, obicitur.

Liquor reru
 rum quas tra
 sit qualita
 tes assu
 mit.

so 21014
 libror

CAPUT V.

*De Magnete venenorum nouiter detecto, eiusque miran-
dis viribus, & proprietatibus.*

Serpens
Pileatus ve-
nenorum
Magnes.

Vbi serpē-
tes hi re-
periantur.

Modus ca-
piendi.

Reperiuntur in India Orientali nonnulli serpen-
tes, quos lusitani cobras de cabelo, id est serpen-
tes pileatos vocant, ob cuticulam in capite promi-
nentem, quam vbi irā exardescentes crexerint pilei
formam mentiri videntur. In hisce serpentibus lapis
inuenitur, quem à serpente Lusitani la piedra de la co-
bra de cabelo, id est, lapidem serpentis pileati appel-
lant. Et quamuis in omnibus Indiæ Regionibus
huiusmodi serpentes reperiantur, non tamen omnes
huiusmodi lapidibus à natura ditati inueniuntur; sed
in proprijs regionibus, cuiusmodi sunt, meridionalis
Chinæ regnum, quod Quamsi vocant, deinde probatif-
simi in regno Mogorum, quod Indostan appellant, &
quàm maximè in Diensis territorij districtu, melioris
præ cæteris omnibus notæ. Qui autem huiusmodi
serpentes capiendi modum quàm dexterrimè callent,
sunt Brachmani, & quas Iogues vocant gentilitiæ
superstitionis eremicolæ; longâ siquidem experientia
docti, vel ad primum serpentis pileati aspectum ex
certis signis norunt, qui lapide turgeant, qui non;
nec hîc sistunt, siquidem comparatâ horum lapidum
copiâ, contusos atque vnâ cum reliquis serpentis par-
ti-

tibus, addita nonnihil ex terra sigillata, aut etiam quam magni faciunt terra melitensi, in massam redactos, lapides efformant artificiales, eadem virtute, quâ naturales imbutos, quos deindè magno questu aduenis vendunt, secreti lapidis conficiendi ita tenaces, vt nullis aut precibus, aut obsequiis, propositisque nummis, id aduenæ extorquere possint. Sed hisce paucis prælibatis, iam lapidis virtutes, & mirificam in venenoso humore attrahendo vim & efficaciam prosequamur.

Artificialis lapidum serpentinarum confectio.

Lapis hic, siue naturalis, siue artificialis lenticularis figuræ est, magnitudinis differentis, & maior quantitatem vnius Iulii Romani non excedit, quorum nonnulli nigro, alii nigro-cineritio colore imbuti spectantur, alii nigris albisque punctis, haud secus ac nonnullæ fabarum species, conspersi reperiuntur, nigri tamen ceu melioris notæ à rerum peritis æstimantur. & si iam à multis adulterati & nullius virtutis diuendantur.

Colores.

Habet hic lapis hunc à natura sibi insitum magnetismum, vt à venenoso animali prius inflictio vulnere appositus, protinùs tenacissimæ sanguisugæ ad instar adhæreat, hæreatque tam diù donec omni veneno, quod serpens, aut quoduis venenosum animal diffuderat, exucto, ac iam veluti satur suapte sponte decidat saturæ Hirudinis instar. Visa hæc primùm fuerunt veluti paradoxa quædam, quæ minimè tamen ob assertionem Patrum sub fide religiosa factam,

Vires mirifica lapidis.

Experimē
tum lapi-
dis in ca-
ne.

Experimē
tum in ho-
mine .

repudianda duxi . Cum itaque anno 1663 in Colle-
gii Romani Pharmacopœio ingens viperarum mul-
tudo vndiq̃e in conficiendæ Theriacæ vsum aspor-
taretur, operæ pretium me facturum existimaui, si
data opportunitate ad dicti lapidis vires explorandas,
experimentum sumerem. Canem itaque in conferta
Patrum aliorumque curiosorum multitudinē à vipera
morderi curauimus, cuius vulnere protinùs apposi-
tus lapis adeò tenaciter adhæsit, vt veluti clauo firma-
tus videri posset, donec post vnius circiter horæ spa-
tium, prout supra memorati Patres nos instruxerant,
suapte sponte dilapsus, canem quidem primò debilem,
& claudicantem, postero tamen die integræ valetudini
restituit. Quæ cum inclito Carolo Magninio indefesso
rerum naturalium exploratori retulisset, ait, se rei vix
fidem habere posse, nisi per experimentum in homine,
factum veritatis certior fieret: Itaque illo eodem tem-
pore, quo vinitores, Ruricolæ, & similes ex rusticana
gente homines à viperis infestari solent opportunè sanè
accidit, vt ei tanquam rerum medicinalium perito à vi-
pera morsus suseretur; huic igitur lapidem, quem apud
se tenebat, simul ac applicuit, cum ecce, vt supra, is
vulnere quàm pertinacissimè adhæsit, donec post binas
circiter horas decidens, hominem veluti ex alto sopore
exuscitatum, cardiacisque nonnullis resectum, tan-
dem pristinæ sanitati restituerit. Lapis verò vt ab exucto
veneno purgetur, lacti iniiciendus est, ibique relinquen-
dus, donec totum venenum euomuerit, lacte in flauo-

viridem colorem degenerante. Vndè iam diuersis venenorum speciebus, vti bufonum, scorpionum, asaneorumque experimentum fumo, vt quid in iis virtutis obtineat lapis, cognoscam.

Narrat P. Henricus Roth, qui lapidem secum ex Mogoris regno attulerat, se multiplex huius lapidis experimentum sumpsisse. Primò in famulo suo, in manu à Scorpione, quod insecti genus in India vti virulentissimum, ita irremediabili veneno turget, percusso, cuius vulneri cum lapidem applicuisset, tum, ecce totum venenum iuxta brachii longitudinem diffusum mox retroagi ceptum & à lapide eâ proportione attractum fuit, vt seruus veneni iam paulisper retroacti, ad viciniorem plagæ locum, affluxum digito monstraret, & cum iam vulneris locum attigisset, lapis vnâ quoque veluti officio suo probè functus, qui plagæ prius inseparabiliter fixus hæserat, suapte sponte dilapsus hominem pristinæ sanitati restitutum reliquit. Alterum expertus est in homine pestifero bubone infecto, cui primò lanceolâ aperto cum lapidem applicuisset, hominem intra brève tempus, omnè exucto venenò, liberum ab omni infirmitate reliquit. Præstat hanc mirificam curam, non solum lapis naturalis, sed & artificialis, ex contusis serpentum lapideis crustulis, vel etiam vitalium membrorum, capitis, cordis, hepatis, dentiumque portiunculis, officio solis brachmanibus noto vnâ commixtis confectus. De hoc quoque lapide in sua Flora Sinica mentionem

Mira relatio de hisce.

P. Henrici Roth.

fal-

Ego ex fa-
le serpentis
extracto, &
in lapidem
conuerso,
efficacio-
res fieri
posse exi-
stimo.

P. Boimus
in Flora
Sinica.

facit P. Boimus, hisce verbis: [In India & regno
Quamvis Sinarum, in quorundam certi generis serpen-
tum (. quos cobras de cabelo, id est, pileatos serpen-
tes Lusitani vocant .) capitibus lapis reperitur; contra-
morsus ibidem inflictos homini, alias spatio 24. hora-
rum interituro. Lapis hic rotundus, lenticularis figu-
ræ, veluti glauco quodam ex candido colore imbutus,
vulneri applicatus per seipsum hæret, veneno verò ple-
nus decedit, postea lacti immerfus per aliquam moram
ad statum naturalem se reducit. Hic lapis dilapsus, si
post purgationem denuò hæreat appositus vulnere, id
manifestum indicium est, virus totum exhaustum non
fuisse, at si amplius adhærere detrectet, tunc moribun-
do de superato mortis periculo congratulantur.]

Quomodo
venenum
e neno
prodesse
possit.

Meritò quibusdam paradoxum videri posset, quo-
modo venenum veneno curari queat, & quomodo vi-
tæ nostræ contrarium, vitam nobis largiri possit. Fre-
quenti enim, eâque quotidianâ penè experienciâ com-
pertum est, morsus & puncturas venenatorum anima-
lium, dictorum animalium applicatione perfanari.
Quod quidem nulla ratione fieri posse puto, nisi simi-
lium attractu confluxuque magnetico, quem & Ma-
gnetismum appellamus. Notandum, quod sicuti stir-
pes, & plantæ ex terra, id quod naturæ maximè con-
sentaneum est, iuxta præcedentia, attrahere solent, ita
singula quoque animalia in istiusmodi alimentum na-
turæ eorum conseruandæ maximè consentaneum natu-
rali quodam instinctu feruntur. Cum itaque natura

venenatis animalibus venenum veluti dotem quandam particularem, cum ad conseruationem defensionemque suam contra alia animalia, tum ad terram aëremque purificandum indiderit; illis videtur veneni attractio planè naturalis, & sine qua viuere non possint. Hinc serpentes naturali quodam appetitu, quicquid in terra venenosum, contagiosum, putridum, hominibusque noxium, id nimirum, ex quo sunt, suum veluti nutrimentum exsugentes, in se tanquam naturalem veneni bursam attractum, substantiæ quadam affinitate, non secus ac homo alimentum suum, deriuant; quod hoc experimento comperies. Si enim serpentem veneno spoliatum terræ venenosa qualitate imbutæ immiseris, eum, qui omni prius veneno carebat, totum ex nouo veneno attracto virulentum reperies. Hac ratione igitur viperæ terrestræ, aquaticum Dypsades, Araneæ aëreum virus duplici officio, dum nobis quod obest auferunt, & quod ipsis prodest, attractum non sine mirabili quadam Dei prouidentia in se deriuant. Ita Eruçæ, papiliones, cæteraque insecta in plantis, fructibus, floribus noxias qualitates in se quoque deriuant. Ita denique omnia amuleta, prophylactica, & antidota, venena trahere solent. Naturale igitur est animalibus veneniferis, venenum substantiæ quadam cognatione, tanquam sibi simile, amicum & commodum nutrimentum attrahere. Ita Bufonem, seu Rubeam Sole exsiccata, & tuberibus applicata pestiferis, infectum peste liberare frequenti vsu compertum est; vti in nostro scrutinio phy-

Animalibus venenosis attractio veneni naturalis.

Experimentum.

Magnetes venenorum terrestres, aërei, & aquei.

fico medico de peste docuimus; trahente videlicet corpore rubetæ humorem hominis contagiosum tanquam sibi appropriatum & conuenientem, quem ipsa natura veluti noxium; & lethiferum à se expellere nititur. Sicut enim ex putrefacto humore cadaueris sæpè huiusmodi animalia nata in sepulchris inueniuntur, ita id ex quo sunt, naturaliter appetunt, contagiosum; & corruptum in humano corpore. Ita caro viperina manducata, viperæ, uti, & scorpius scorpij morsum sanat; Cuius quidem rei alia ratio non est, nisi attractio illa magnetica, quâ simile sibi simile appetit. Cum enim quispiam à venenoso animali mordetur, virus mox in intimas fibras rependo petet: Si igitur viperæ, quæ momorderat, carnes deuorandas patienti dederis, fit vt virus relicto peregrino, & incompatibili subiecto, proprium, ad quod naturali quodam appetitu fertur, carnem videlicet viperæ repetat, eique veluti naturali subiecto adhæreat, toto membrorum exercitu in consuetudinem hostem conspirante, indeque eum vna cum massa venenifera coniunctis viribus expellente. Est igitur caro viperina sui tractiva veneni; & ideo in theriacæ confectione omnium specierum hypostasis est. Hac methodo Erfordiæ in Germania, seplafarium quemdam morsu viperæ ad extremum vitæ discriminè deductum, cum omnibus adhibitis antidotis, nulla alia venenum pellendi remedia superessent, carniam eiusdem viperæ, quæ momorderat, esu perfecte sanatum vidi. Ita scorpius venenum, quod aculeo fudit, vulnere applici-

Mirus ef-
fectus.

plicatus tanquam suam repetit; adeò venena plerumque infectis non dicam lethifera, sed prorsus salutifera reperiuntur; quod non immeritò inter maxima Naturæ miracula censeri debet.

C A P V T V I.

Vndè proveniat admiranda in hoc lapide attrahendi veneni vis & efficacia.

Rem difficilem prorsus & intentatam aggredior, dum virium & prodigiosorum effectuum in hoc lapide elucescentium causas & rationes audentius assignare aggredior; veruntamen uti in præcedentibus iam varia ad huiusmodi penetrandas subsidia adduximus, ita pro variâ mentis reflexione, & causarum concurrentium combinatione facta, si non rationem, veram, & evidentem, saltem vicinam, & probabilem quoad licuerit, nos assignaturos confidimus.

Constat ex Geographorum relationibus, magnum illud Asiæ spatium, quod Indostan vulgò vocant, & totum ferè Magni Mogoris imperium, unà cum vicinis Regionibus Guzarata, & Diensis Territorij districtu occupat, ex insita terrestris glebæ proprietate, uti zonæ torridæ magna ex parte subditum, & ingentibus Solis ardoribus expositum est, ita quoque ingentem virulentissimorum serpentium, aliorumque insectorum to-

Vnde serpentes pileati universalem veneni trahendi vim nanciscantur.

Genesis
serpentis
pileati .

xico prægnantium copiam parere . Accidit autem ,
vt quotannis ex multitudine fluminum Indi præsertim ,
& Gangis Regnum istiusmodi ingentes quoque inun-
dationes experiatur , quæ in latibula serpentum effusæ ,
innumerabilem quoque huiusmodi serpentum copiam
secum euoluant , qui tandem aquarum multitudine
suffocati , atque intra fossas relictæ , & in vnum confusi ,
perniciosa putredine Regionem subinde non sine strage
hominum inficiunt ; ex quibus deindè veluti ex fermenta-
tata massa ingens scorpionum bufonum , formicarum-
que pullulago emanans , feminium conficit virulenta
putredine confertum ; atque ex hac calore Solis fer-
mentata putredine tandem serpens ille omnium viru-
lentissimus , mirificus venenorum magnes , quem pi-
leatum vocant , nascitur , qui vti ex differentium ser-
pentum infectorumque venenosorum feminiis originem
suam trahit , ita quoque de omnibus dictorum anima-
lium venenis nonnihil participat ; vt proindè non mi-
rum alicui videri debeat , hunc omnibus venenorum
generibus attrahendis aptissimum esse . Quomodò ve-
rò , & ex qua causa mira hæc attractio peragatur , no-
bis dicendum restat . Quod antequam faciam , primò
de veneni natura , & proprietate nonnihil præmitten-
dum duxi ; deindè hisce præmissis veram certamque
tractiuæ virtutis in hoc lapide , vulneribus , quibus-
cunque tandem venenosorum animalium morfibus in-
flictis applicatus fuerit , causam aperiam .

CAPVT VII.

De venenorum natura, & proprietate, atque de stupendis proprietatibus, quæ venenum intra corpus diffusum, aliud venenum, quodcumque tandem interimis.

Venenum hoc loco nihil aliud est, quàm vis quædam effectrix in aliquo corpore posita, cordi singulariter noxia, & vitæ animalis totâ substantiâ dissimilis directè corruptiua. Quanam autem hæc vis sit, aut in quo consistat, magna inter Authores lis est, & controuersia; sunt qui dicunt, per excessum dumtaxat primarum qualitatum agere venena, ita vt alia per vehemens frigus cor constringendo, stupefaciendo, calorem vitalem extinguendo; alia per calorem intensiorem cor comburendo; alia per siccitatem calorem vitalem consumendo; alia per humiditatem putrefaciendo viasque obstruendo, hominem interimant. Putant igitur, dum cordis motus venenis tollitur, hoc necessarid fieri per intemperiem aliquam insignem: intemperies autem non est nisi ex discrasia primarum qualitatum; quâ tota humorum symmetria dissoluitur; Inferunt ergò effectus huius intemperiei esse non posse, nisi à primis qualitibus rei venenatæ insitis. Contra, si in solo excessu primarum qualitatum consistat

Varia sententia de venenorum operatione.

Non agunt qualitibus manifestis.

Aristoteles.

Mira vis
veneniferi
viri.

veneni actio, non erit causa, cur aqua pura, cur piper; cur vinum sublimatum, spiritus sulphuris, similiaque inter venena, & deleteria numerari non possint: Aqua enim frigidissima est, piper calidissimum, & tamen venena non sunt; ergò præter calorem, & frigus, humiditatem, siccitatemque, alia qualitate opus est, quæ vehementia illa symptomata efficiuntur, quæ in iis, qui venenum hauriunt, cernuntur. Nam vt rectè Aristoteles 2. de gener. animal. c. 3. [Inest seminibus facultas quædam fecundatiua seminis, estque calor, non ignis, nec talis aliqua facultas, sed spiritus in semine, spumosoque corpore continetur; & natura quæ in eo spiritu est, proportionem respondet elemento stellarum.] Non igitur venena qualicumque frigiditate, uel calore, sed frigore quodam, & calore prorsus mirabili, uel ab astris indito, uel in essentia corporis vniuersi radicato interimunt. Et quamuis venena quædam reperiantur narcotica, quæ solo frigore, vt opium, Mandragora, Hyosciamus, Solanum, Napellus, necare videantur; non tamen id faciunt sine alia adiuncta qualitate venenifica deleterijs propria; quod rara illa, & admiranda symptomata intoxicati, quæ in primas qualitates, seu solum frigus cadere nequeunt, satis demonstrant. Prætereà videmus venenum occidere multò celerius, quàm inducatur humorum illa discrasia; vt in Epidemicis contigisse Cornelius Gemma refert: ita quidam apud Mercurialem Ordalaphus vel appropinquantibus sibi, veneno, quo liniebatur, occidebat. Non nego tamen,

pil-

primas qualitates veluti per modum dispositionis ad ueneni operationem concurrere, atque in uno quidem plus, in alio minus: quod enim Scammonea intus suscepta rarefaciat, extenuet, incidat; calor is opus est, quod uerò peccantem humorem ubique collectum in se deriuat, alterius qualitatis ab intrinseco profluentis opus esse, nemo inficiabitur.

Porro uti salutariorum, ita proportione quadam deleteriorum varia, & multiplex copia est, quam nos in duas classes diuidimus, ita ut aliqua sint naturalia, alia artificialia. Naturalia venena iterum variè diuiduntur: alia enim sunt à mineralibus, ut Arsenicum, Auripigmentum, Antimonium, Hydrargyrum, similiaque: alia à plantis, ut omnia Aconitorum genera, narcoticaque, quorum alia totâ substantiâ venenosa sunt, alia sola parte, uti radice, vel semine, vel flore; alia denique ab animalibus toxica, omnia animalia siue toto, siue ex parte venenata comprehendunt, quæ uti innumera sunt, ita variam quoque actionis suæ rationem habent. Hisce adduntur venena, quæ ex putrefactione aut cœlesti influxu originem suam (. uti epidemicæ lues & pestes.) ducunt. Quorum citatorum venenorum alia iterum, vel aëre venenoso hausta trahuntur, ut in morbis contagiosis, aut animalium quorundam pestifero halitu contingit; alia extrinsecus applicata morsum, puncturamue, ut calenti vulnere venenum inditum serpat, requirunt; ita rabidi canis aliorumque serpentium morsus nos attingunt;

Varia venenorum genera.

gunt; alia intus sumpta sub cibi potusque specie operantur. Quod uti presentissimum omnium, ita omnium efficacissimum venenorum genus est; haustum enim celerrimè per pulmones in cor, & in artérias diffusum, primò humores, postea ipsam artuum substantiam labefactat. Illud verò, quod exteriori contactu fit, minùs efficax est, cum non aère aut spiritu, sed humore quodam id prouehente per membra, vires habeat, ut morsum rabidi canis, qui hominem non inficit halitu, sed in vulnus morsu factum saliuam, vel veneniferum humorem eructat, cum quo postmodum virus in totum corpus serpendo vires suas exerit. Coëtera venena, utpote crassiori substantiæ inhaerentia, uti debiliora sunt, ita non adeò citò perimunt. Alia denique intus sumpta, non nisi calore naturali priùs excitata operantur, cuiusmodi Narcoticorum venenum est. Calore igitur qualecunque venenum attenuatum per fibras internas se propagans, spiritus maximè infestat, qui cum sedem in corde vitæ fonte habeant, mirum non est, si animal eo extincto in interitum tendat, cum nobis, alimentoque nostro totius substantiæ similitudine contrarium sit, ut supra dictum est.

Vides itaque Lector, ex præcedentibus, quomodò hic lapis non ad vnius duntaxat venenati animalis vulnus morsu inflictum, appositus, venenum mox ad se attractum interimat, sed omnibus venenatorum animalium insectorumque vulneribus morsu in-

flictis applicatus sine discrimine ad se attrahat; quia, nimirum, ut ex diuersis serpentum insectorumque feminijs, ut & mineralibus, salibusque perniciosis intra serpentis viscera conflatus fuit, ita quoque fit ut singulorum venena, simul ac magnetem suum præsentem aduertunt, vnumquodque ad eum, quo constat, naturali appetitu attractum confluat. Atque hæc est genuina huius lapidis omnium venenorum, tractiui causa & ratio. Sed hæc de venenorum lapide dicta sufficiant.

Non omittam hoc loco accensere dictis alium magnetem consideratione dignissimum ut sequitur. Reperitur in India summæ virulentia serpens, quem ego non immerito Basiliscum Indicum appellem; solo enim afflatu non solum homines, sed & animalia quæuis obuia interimere dicitur; verum natura sagax, tanto & tam exitiali atrocitati providens, ne pestifera sua toxici diffusionem cuncta destruat, ad cautelam hominum cæterorumque animalium crepundijs caudæ annexis, quod alij tintinabulum aut campanulam vocant, eum adeo prouidè instruxit; ut serpens audacius forsan in obutos insurgens, strepitu suo formidabili sonituque exitiali moneat, id omni studio vitandum, cui propiores facti infallibilem mortis pædicam nullo remedio superstite incurrant. Ego sanè cum huiusmodi tum à nostris narrari audissem, tum apud Indicos naturalium rerum scriptores sæpe sæpius legissem, putam fabulam semper hucusque cre-

Serpens
miræ vir-
tutis.

di-

dideram; donec P. Emanuel Luisius Lusitanus huc Romam aduena; ab hoc me errore liberauit, cum ipse non duntaxat, quæ ferebantur, vera esse attestatus sit; sed & crepundium serpentinum, quod inter cæteras res rariores secum attulerat, mirum in modum, vel ad primum attactum perstrepsens mihi dono reliquerit. Extremitati caudæ serpentinae adnatum, instar muliebrium capillorum complicatum est, non expulposa colubri carne, sed vesicaria quadam textura à natura eo artificio effectum, vt vesicarum staphylodendri, aut Coluteæ formam, aut vesicæ suillæ exsiccatam pellem quasi diaphanam exprimat: quæ & ea de causa haud secus ac dicta suilla vesica pisces inditis, vel ad exiguam eius agitationem mirificum strepitum edit; vt proinde haud incongruè Lusitani eam ab huiusmodi sono. *La cobra de cascavel*; id est tintinnabulum vulgo vocare consueuerint. Et cum aliàs totus serpens irremediabili veneno turgeat; hæc tamen recensita serpentis crepundia tum contra proprium venenum, tum alia; quin & contra epilepsiam antidotum nobilissimum compertum fuit, si vel collo affixum portetur, aut in puluerem redactum aqua cardiaca dilutum potu sumatur. Cuius quidem rei alia ratio non est, nisi trahendi veneni ipsi insitus magnetismus, vt in precedentibus diximus quanto enim serpentes virulentiores sunt: tanto quoque quæuis ex eius substantia pars legitimè preparata venenum ad se potentius trahit. Sed iam ad alia.

S E C T I O III.

De Magnetibus in vegetabili Natura existētibus. siue de Solisequis & Lunisequis Magnetibus.

C A P V T I.

In Plantarum Oeconomia Magneticae virtutis efficacia mirum in modum elucescit.

Plantis summam cum Magnetis operationibus affinitatem esse, indè luculenter patet, quod motum magnetis perfectè imitentur. Habet autem Magnetes tres motus sui differentias; Primus motus Magnetis est, quo secundum certas corporis sui fibras ex polo in polum exporrectas, coagmentatasque, vim suam magneticam veluti in longitudinem quandam propagat. Alter radiationis est, quo diffusis ex utroque polo radijs, potentem illam actiuitatis suæ sphaeram, intra quam quodlibet sibi consimile constitutum corpus mouet attrahitque, fundat. Tertius dispositionis, quâ sese ad Telluris, siue terreni globi axem, tanquam ad principium conseruatiuum sui situat; vt si

Tres motus differentes Magnetis.

I quan-

Analogia
motus Magn
netis ad
plantarum
motus.

quandoque extra hunc situm violenter abstractus fu-
erit, circulari motu ad eum reuersus se accomodet,
ibique tanquam loco naturæ suæ maximè consentaneo,
requiescat. Totidem ego in plerisque plantis motus
differentias reperio. Primus vegetatiuus est, quo sese
planta vegetali sursum per scapos thyrsosque recta in
verticem propagat; Secundus est qualitatuum plantis
insitarum in orbem sese diffundentium motus; Tertius
dispositiuus plantarum quarundam motus est, quo se
ad certum locum situmque accomodant, vel ad So-
lem, & Lunam, veluti ad principium conseruatiuum,
motum circularem affectantes, conuertuntur. De
quibus omnibus singulatim dicendum est.
Cum singula in hoc Mundi Theatrum introducta
diuersis partibus, & multiplici facultatum genere, ali-
que adminiculis, & profunda Natura insignis con-
sistent, duo quoque ad eorundem commodam con-
seruationem requiri videbatur: primum est, vt pars
parti ritè cohæreret, ordinatimque dispositi essent sin-
guli corporis artus, vt caput videlicet collo, collum
pectori, pectus cruribus veluti columnis quibusdam
totius edificij molem sustinentibus inniteretur. Alte-
rum est, vt tota huiusmodi edificij strues, ritè in ordi-
ne ad vniuersum constituta, capite vergente sursum,
deorsum pedibus, erecta subsisteret; Quod si aliter fie-
ret, corpusque inueteretur, aut extra directionis li-
neam declinaret, id ex huiusmodi situ Naturæ maxi-
mè contrario summam violentiam pati necesse foret.

Quæ

Quæ omnia, quotquot productæ sunt, rebus conueniunt. Hinc enim, vt in præcedentibus fusè dictum est, elementa tam studiosè situs sui rationem obseruant, vt Mundum labi facilius sit, quam vt illa contrarij situs violentiam sustineant. Hinc ignis, aerque terre inclusi, omnia rumpunt, findunt, dissipant, vt liberis Regionis suæ campis perfruantur. Hinc dum grauium cum leuibus consistere nesciunt, inundationes, ruinas, interitus Urbium, integrarumque prouinciarum, impetu grauitatis ad locum naturalem centrumque tendentis causari necesse est. Ita singula Mineralia certas suas sibi que appropriatas Telluris sedes sic tuentur, vt si ab iis reuocentur, prorsus pereant; Hinc alia arida, quedam humida, nonnulla calida, cœtera frigida, singula sua loca amant. Hinc plumbum perpetuis aquis sulfuginosis damnatum, in hydrargyrum soluitur; ferri quoque fodinæ aquarum tyrannidem passæ in liquorem abeunt rubiginosum. Sed vt tandem ad nostrum institutum reuertamur, videtur præterea hic naturalis appetitus maximè, vt in Magnete, ita & in plantis, & fructibus. Sicut igitur Magnes, duos terminos habet, Borealem, & Australem, & ad conseruationem eius requiri videtur, vt partes seu fibræ in terminos tendentes non tantùm benè inter se compositæ sint, debituque in longitudinem situm obtineant, sed etiam vt situm ad vniuersum habeant conuenientem, aliàs enim commodè se conseruare nequirent; ita etiam planta requirit, vt non solum radicibus truncus superimpo-

Omnia
certum lo-
cum in
Mundo a-
mant.

Ma
be
ma

natur, restaque quâ ramis, quâ stolonibus diffusis luxuriet, sed etiam vt vigorem conseruet, radix humi vt condatur, scapus sursum vergat, necesse est. Sicut autem Magnetis vis per fibras quasdam propagatur in longitudinem, ita & vegetalia certas quasdam fibras obtinent, seu poros, per quos nutrimentum haustum, singulis partibus communicent. Sicut igitur Magnes quandam habet ex sua natura certam virtutis lineam, qualitatemque, quâ determinatam obtineat positionem & situm, haud secus & plantæ, frutices, & arbores ita certa ratione poros suos habent dispositos, atque in longum protractos, vt si lignum vim haberet se collocandi liberè, naturalem sibi situm iuxta pororum dispositionem, innato quodam sursum aspiciendi, & deorsum in ordine ad punctum verticis, zenith dictum, nadirque oppositum, appetitu quæreret; cum hic situs ad diucurniorem, felicioremque vitam ei conducatur. Hinc etiamsi rami arboris pondere quodam deprimantur, adeò tamen appetitus eleuandi sese vehemens est, vt vel furculorum stolonumque hinc indè erumpentium luxuriante sobole, violentum situs statum redimens, vicaria veluti opera eleuetur; Imò adeò hac surrectione gaudent plantæ, vt quibus natura thyrsos, scapos, aliaque solidiuscula surrectionis instrumenta negauit, eæ capreolis, aut clauiculis veluti manibus quibusdam fulturas, ac pedamenta, quorum ope surriherentur, captare videantur. Accedit, quod per cylindriciformem huiusmodi pororum in fructibus, arboribusque

Mira plantarum constitutione.

que constitutionem, totius arboris nutrimentum in reliquas arboris partes deuehatur; quam quidem pororum nunc strictorum, nunc laxorum constitutionem, situmque in ordine ad cœli Solisque motum ita stricto sibi iure prætendunt plantæ, ut si eas eradicatas, adultiores alio in loco, non eo pororum, quo primò creuerant, situ transplantaueris, sed contrario situ strictiores partes in Austrum, in Boream laxiores conuerteris, plantæ inimico Cœli aspectu se iunctas sentientes, veluti indignabundæ marcescentesque contabescant. Si verò pristino eas situ honoraueris, copioso luxuriantis sobolis prouentu, quanto à plantatore beneficio sint affectæ, palam testabuntur, quam rem diligenter omnes, qui agriculturæ operam impendunt, obseruare cum primis velim.

C A P V T II.

De Magnetibus solaribus.

INter cœteras plantas, quæ eximio magnetismo pollere videntur, principatum sanè non immeritò tenent plantæ illæ, quæ à motu, quo solem sequuntur, Græcis heliotropia, hoc est, solisequa vocantur. Et quamuis omnium penè florum proprium sit, lumine & sole gaudere, in aliquibus tamen magis magisque mirum hoc Naturæ spectatur coniugium: omnes enim
flo-

Magna va-
rietas foli-
sequiorum

Horolo-
gia rusti-
corum.

Loti Histo-
ria.

flores plantarum, aurea foliorum in orbem diffusorum
foeturâ radiantis solis discum proximè mentiuntur, vt
Tragopogon, Cyclamen, Chamæleon, Chrysanthe-
mum, Lupinus, omnes cichorearum species, Tulipæ,
Lilium Persicum, Anemones, Scorpiurus, Heliotro-
pium propriè sic dictum, Acacia, Lotus, aliæque in-
numeræ hac vi conuersiua præditæ, nescio quid ami-
citæ cum Sole habere comperiuntur. Lupinus, Cicho-
rium, Conuoluulus adeò sollicitè solem quærun-
t, vt à constanti motu in orbem iuxta Solis motum facto ho-
rologia Rusticorum dici meruerint. Heliotropium, Scor-
piurus, Lilium Persicum adeò pertinaciter etiam cœlo
obnubilato Solem sectantur, vt caulem, siue thyr-
sum etiam intorqueant. Acaciæ, quæ in hoc Colle-
gio Romano abundamus, folia ita Solem amant, vt
simul ac is ortus fuerit, illa lacinosam indolem paula-
tim vsque ad meridiem, veluti propalam omnibus
decoris sui speciem ostendentia explicare soleant; Sole
verò occidente, ita dicta folia contrahit; vt non folia,
sed Iuniperi spinas diceret. Mirum tamen est, quod
de loto ægyptia ait Theophrastus lib. 4. cap. 10. [Na-
scitur fructus in capite, modo quo in faba, flos candi-
dus, Lilijs foliorum angustia proximus; multi ac den-
si promiscui exeunt; Sole occidente se comprimunt,
caput integunt, ad ortum aperiuntur, & super aquam
assurgunt, idque facit, dum caput perficiatur, flores-
que defluant: capitis magnitudo, quanta papaueris
maximi, & præcingitur incisuris, non alio modo, quàm

papauer, nisi quod in his fructus frequentior habetur, qui milio non absimilis est; in Euphrate caput, floresque mergi referunt, atque descendere usque in medias noctes, tantumque abire in altum, ut ne dimissa quidem manu capere sit, diluculo deinde redire, & ad diem magis, Sole oriente, iam extra undas emergere, floremque patefacere, quo patefacto amplius insurgere, ut plane ab aquis absit altè.] Hucusque Theophrastus. Quæ omnia singulari studio examinata, ab ijs, qui dictas partes lustrarunt, vera esse comperi. Plantis igitur vis quædam inest, quæ Solis non diurnum tantum, sed & proprium, siue annum motum affectent. Non enim desunt arbores, & plantæ, quæ à prima germinis ætate foliorum continuum incrementum usque ad solis solstitium sumentes, cum sole continuo crescant; Sole verò conuerso, & ipsæ conuersæ ad æquinoctium usque decrescant; donec Solis in Australem Mundum abeuntis præsentia destitutæ, veluti mœrentes contabescant. Huius motus veluti rudimentum quoddam, tum in multis alijs, tum potissimum ijs in arboribus, quorum folia ab vna parte virentia, ab altera subalbicantia sunt, cuiusmodi populus, & certum quoddam salicis genus portat, spectatur. Huc pertinet, quod superioribus annis de Heliotropio quodam prorsus admirabili retulit P. Franciscus Perez Insularum Philippinarum in negotijs Societatis nostræ Procurator. In Insula Quilola, Mindanao, aliisque circumiacentibus fruticem esse inquit,

cuius

Flores imitantur motum cæli diurnum, & annum

Cur nonnullæ arbores folia mutant in solstitio æstiuo.

Horologi-
um Bota-
nicum.

cuius flos adeò constanter Solem intueatur, vt nè vn-
guem quidem ab eo vnquam declinet. Nam Sole
primùm æquatorem subeunte, atque in ortiuo puncto
constituto, flos veluti graui expergefactus somno,
sponsi sentiens præsentiam, omni mox torpore ex-
cussio, expansaque decoris sui supellectile vtrò obuiam
ei prodire videtur; quod dum facit, in vtroque hori-
zontis puncto se parallelo quodam situ ita ad Solem
disponit, vt meridiani, tum orientalem, tum occiden-
talem faciem, in meridie verò, flore thyrso normaliter
insistente, horizontale planum perfectè referat; verbo
hemicyclum æquatoris diurnum, ad motum solis, eã
constantia describat, vt stipula centro eius ad angulos
rectos infixa, in limbo horario non secus, ac in Scia-
terico quodam horas diurnas designet. Sit æquator
A. C. B. (vt in frontispicio libri patet) Solis ortiuum
punctum A, meridianum C, occiduum B. Solem igitur
in puncto A emergentem, flos expansus, semper
sequetur eundem stipulã suã horas in arcu AC, designa-
turus; Solem verò ex C, in B descendentem flos intra cali-
cem suum abditus, vsque ad sponsi ieditum quieti
tantisper se committet. Porrò Sole Australia Signa
percurrente; flos in Austrum declinans, vnã cum
Sole Australes, eo verò Borealia Signa subeunte,
in Boream delinans, Boreales describet parallelos,
ita vt in vno flore tota Solaris motus ratio patefiat,
quod sanè magnum Naturæ miraculum censeri de-
bet. Lego de simili flore apud Arabes, quem Haret

vocant. Hanc eandem esse credo, quam Eusebius in suo Plinio Indico, vocat plantam mimosam, de quo ita: [*Alia planta inuenitur quibusdam hortis quinque palmorum longitudine, & vicinis arbutis, atque parietibus incumbens, tenui caule, eleganti virore prædita, nec admodum rotundo, per interualla exiguis & pungentibus spinis obsito, gaudet humidis & petrosis locis, & herba mimosa nuncupatur, quoniam manu admoda senescit, & marcescit, manu verò remota, pristinum virorem recipit (cuiusmodi hinc Romæ apud Eminentissimum Cardinalem Barberinum, dum hæc scribo, me vidisse memini.) sed non adeò celeriter ut priùs; singulis noctibus Sole occidente senescit, & siccatur quodammodo, ita ut contabuisse videatur, oriente verò Sole vigorem recipit, quantumque sol magis feruet, eò magis virescit, totoque die & anno folia ad Solem conuertit.*] Hanc eandem credo esse herbam, quam apud Salamas Arabem in libro, quem inscripsit Bostan Alduni, id est, Horum vniuersi, lego, quæ veluti sensitiua vi quadam imbuta, manus atrectantium refugit, atrectata verò squalet; quam & mirum quendam cum Sole consensum habere dicit, ita ut cum occumbente Sole occumbat, cum oriente oriatur, cum declinante declinet, vera Solis in omnibus Simia. Huic tam mirabili flori nostra Heliotropia aliquo modo respondent. Nam præter superius memorata, maluæ quoque flores, Sole meridianum subeunte, quasi Syderis iubari inhiantes, se pandunt, atque

Varia Heliotropia

alterâ horâ, illius veluti digressu & desiderio marcescunt & occluduntur, ob id Theopraustus Horariam vocat; Columella de Moloche ita canit:

Et Moloche prono sequitur quæ vertice Solem.

Flores etiam nubilo Cælo demonstrât Solem.

Prodigiosum fanè Naturæ miraculum, vt herbæ nubilo die, delitescentem Solem prodant, & obiecta nube veluti indices curriculi, veram testi Sideris sedem foliorum statu, conuersionemque demonstrent, imò veriùs solarem vicem exhibeant; ita etiam, vt non aperto Sole horas colligere possimus. Tithymalli quoque genus quoddam apud nos reperitur, quod quidam non malè helioscopum vocant; Solis iter sequitur, & prono semper vertice cum eo pèrgit ad occasum, diurnumque semper ad eum inclinât, ita vt nonnunquam videatur intorsisse cauliculum; tanta sectanda sideris auiditas est. Prosper Alpinus quoque de Plantis Ægyptiis cap. 10. idem de Tamarindo Æthiopum & Arabum affirmat; verba eius sunt. *Tamarindus, quem Derelside appellant, arbor est, pruni magnitudine, ramis densis, myrthi folijs prædita: flores fert albos maliaurancij floribus perquam similes, e quorum medio exeunt quatuor fila alba & tenuissima, ex quibus siliquæ crassæ producuntur; primæ virides, tandem mature cineritiæ, quæ intus nonnulla semina crassa inæqualia, duraque, atque pulpam nigram gustui acidam continent. In Ægypto non sunt admodum hæ arbores copiosæ, neque sunt patriæ, ex felici enim Arabia atque Æthiopia illuc conuehuntur, atque in viri-*
da-

*darijs seruantur : Miraculi loco habetur , quod dicitur ,
 unam arborem in deserto Diui Macarij prope monaste-
 rium Assyriorum viuere , in quo solo nulla alia planta
 uiuit . Hæc planta hoc habet mirabile , quod eius folia
 solem semper sequantur , & soli-sequia dicantur ; nam
 ipso occidente omnia in se clauduntur ; eodemque oriente
 aperiuntur , atque hæc motio tantam vim habere in ijs
 obseruatur , ut siliquas dum habent , occidente Sole,
 easdem folijs in se arctissimè claudant , & retinere spe-
 tentur ; eodemque oriente aperiuntur , siliquasque relin-
 quant . Hanc foliorum conuersionem pluribus alijs Ægy-
 ptijs plantis communem animaduerti , ut Acacie , Abrus ,
 Absus , Sesban , atque Tamarinthi .] Hæc ille . Pari-
 ratione Hemerocallim Athenæus Sole cadente conta-
 bescere , eoque rursum oriente repullulare per-
 hibet . Omnes igitur hæ memoratæ plantæ
 horis etiam nubilo Cælo indicandis
 feruire possent , sed admodum
 imperfectè , cum resisten-
 tia thyrsi floris cy-
 clicum mo-
 tum
 valde impe-
 diant .*

CAPVT III.

Magnetes Luna-sequij seu Selenotropij.

Aphrofe-
linus Lune
incrementa
monstrat.

Quemadmodum igitur in Mineralibus, & Vegetabilibus, animalibusque variæ Heliotropicæ species reperiuntur; ita & in iisdem Selenotropiæ, id est, insito sibi appetitu Lunam sectantes. Inter lapides Aphroselinus ita Lunam simulat, ut inde selenites, id est Lunaris nomen meruerit. Nam noctu, Dioscoride & Proclo teste, Lunæ imaginem reddere, quæ cum ea augeatur & decrescat, inuenitur. Antonius Mizaldus in opusculo de consensu Solis & Lunæ c. 5. huiusmodi lapidem se vidisse ait apud quendam è suis amicis, virum, qui varia in Orientalem atque, Occidentalem Indiam Terrâ Marique itinera rerum rararum conquirendarum studio confecerat, & inter cæteras res admiratione dignissimas non postremo loco, veluti luculentum Naturæ omniparentis miraculum, ostendere hunc selenitem solebat; verba eius ex Gallico in Latinum translata hæc sunt: [*Erat, inquit, lapis forma & magnitudine capæ, nigredine & leuore Picem nigram referebat, incrementa decrementaque corporis & Luminis Lunaris certo puncto & signo, siue maculâ candicante, que crescente Luna crescendo augmentabatur, decrescante proportionaliter diminuebatur*

id-

idque singulis diebus, usque dum Luna periodum suam compleisset. Opinabar ego primum, hoc opus non a Natura, sed industria quadam humana, ad Lunaris corporis motum, ita concinnatum; multum igitur circa id perplexus, tandem à dicto amico haud agrè dictum lapidem impetraui eo animo, ut iuxta integram Lunæ periodum dictæ maculæ cursum exactius obseruarem. Conuenerat me eo tempore in ædibus meis celebris ille Orontius Fineus Mathematicus Regius, quo præsentè singulari studio & industriâ plerisque obseruationibus peractis, demum simplex, & purum Naturæ opus, nulla artis imposturas corruptum inueni, ut sequitur. Tempore coniunctionis Solis & Lunæ, index, siue macula candida Lunaris ad lapidis extremam oram instar grani milij, obscuriusculè comparebat; hoc paulatim crescendo, in omnibus Lunæ speciem emulabatur, usque dum venisset ad centrum, seu medium, ubi plenitudine rotunditatis suæ decimam quartam Lunam perfectè ferebat; deindè à centro ad circumferentiam remeans decrescendo iuxta Lunæ phases proportionaliter diminuebatur, donec Luna soli coniuncta; & illa maculæ, suo loco & formæ pristinae restitueretur; qui quidem descensus ascensusque, siue incrementum decrementumque maculæ, integram reuolutionem Lunarem constituebat. Durabat autem huius maculæ motus perpetuò, nec eum unquam in sua operatione aberrasse deprehensum fuit.] Hæc Mizaldus. Similem Leo X. Pontifex habuisse fertur; qui è colore coeruleo in candidum iuxta augmenta & diminutiones

Helites
Semma . Lunæ transmatabatur . Huius generis est He-
gemma Solaris, qualem Cardanus scribit fuisse in n-
nibus Clementis VII. Papæ, auream habens macu-
lam, quæ iuxta Solis motum singulis diebus oriens &
occidens circumagebatur . Refert Hieronymus Rubeus
Statua Sc-
lis Boëtij . apud Fabium Paulinum, Statuam à Seuerino Boëtio
Rauennæ ea arte fuisse constructam, vt cum Sole con-
uerteretur; quod si verum est, vt verum esse non du-
bito, certè nulla alia arte, quàm nostra id factum esse,
luculenter patet; si enim materiam nostram Heliotro-
picam, statuæ dicta methodo librata, includeremus,
ea cum Sole infallibiliter circuitura esset, sed & hoc
arte quoque magnetica perfectius præstari posset . Ve-
rùm de hisce & similibus machinis alibi ex professo
in Oedipo nostro tom. 2. de statua Memnonis egimus.

Pœonia.
Cynospa-
stos. Porro non lapidibus tantum hæc Naturæ prodigia
insculpta videntur, sed & plantis . Ad Lunæ incre-
menta & decrementa, omnia Lunaria, siue ea herbæ
fuerint, vti tota illa bulbosa & cucumeracea soboles;
siue animalia, vt omnia Ostreacia, feruntur; & quæ
in aquis natales habent, Lunæ propago est, & iuxta
eam crescunt & decrescunt . Pœoniam Apuleius no-
ctu dicit lucere, ob id à pastoribus inueniri; Cynos-
pastos, alio nomine Aglaophotis inter cœteras her-
bas delitescens nullo modo agnosci dicitur, noctu verò
stellæ instar lucens facilè in conspectum venit . His
addes, quod de Nyctegreto ficcata ad Lunam trigin-
ta noctibus lucente, tradit Democritus . Sed relictis
hisce,

hisce, vt incertis & fabulosa narratione corruptis, ad Lunarias plantas reuertamur; quarum alie foliis Lunam mentiuntur, aliquæ siliquis noctu Lunæ lucentis imaginem in superficie sua læui splendidaque, vt speculum reddunt; alie ad Lunam fulgent, vt felenites; alie incrementum & decrementum ad Lunæ normam tam foliorum, quàm fructuum sumunt: Lunariam veram à Rabbi Sola in lib. quodam manuscripto de Medicina varia, descriptam reperio; verba eius ex Hebræo in Latinum ita transfero: *Lunaria, vel Boriza planta folijs assimilatur Maiorana, nisi quod cæruleo, seu cælesti quodam colore imbuta sit; dicitur Lunaria siue Herba Luna, eò quod crescat & decrescat ad Lunæ vicissitudines cum Luna habuerit etatem vnius diei, & planta hæc vno quoque folio augetur, durante hoc continuo foliorum augmento, vsque ad decimam quartam Lunam; Lunæ verò decrescantis dies tandem ordine sequitur foliorum acquisite casus; interlunij tempore omnibus orba folijs se condens, veluti luctus agit; caulem habet rubrum, vel violaceum, odorem habet similem musco & croco, foliis constat rotundis; si succum huius herbe commistum argento viuo ad ebullitionem concoxeris, conficies iusculum crassum, quod puluerizatum æri superstratum ignis opè id in aurum commutat; sufficit autem vncia huius pulueris 100. vnciis æris tingendis: prætereà succus huius herbe varias in species metalla transformat. Hac Rabbi Sola; & priorem quidem partem huius descriptionis tanquam veri-*

Varie Lunariae.

Boriza herba apud Rabbi Sola.

tati

Quarta
herba a-
pud Ara-
bes idem
quod Lu-
naria .

Goyaula
flos.

tati consentaneam amplector: posteriorem verò ceu
fabulosam, & confictam reiicio; multa enim de hac her-
ba fabulatur ita admiranda, vt si vera essent, totum
mundum in aurum breui conuersum iri necessum foret,
quæ cum in mundo subterraneo confutauerimus, eo le-
ctorem remittimus. Similia de Lunari herba Quarta
apud Arabes Botanicos reperio, quæ omnia ferè coinci-
dunt cum herba, quam Canarini Perizacato, Malacen-
ses Singadi, Deiani Pul, Persæ, & Turcæ Gul nomi-
nant, de qua ita Pigafetta in suo itinerario: *Conspicitur
hec elegantissima arbor nocte pulcherrimis suauissimis-
que olentibus floribus onusta, & hilaris, verum simul
ac à Solis radiis illustratur, non omnes modò flores in
terram decidere, sed totam arborem cum suis foliis quasi
marcidam apparere: Inter omnes sanè, quos vnquam
odoratus sum flores, nullum me videre memini cum hoc
comparandum; præsertim in initio, dum quis repente in-
greditur ubi hæc arbor est consita; ad contactum tamen
solum arbor ferè omnis euanescit; patrium solum ita
amat, vt nullis alienæ terre obsequiis deuinciri pos-
sit. Hanc ego plantam esse credo, quam in Æthio-
pia crescere Alvarez vult, Goyaulam dictam, quam
Nicolaus Godignus multis refutat, ita enim dicit:
Inter floriferas herbas vnã esse, quæ ab aliis omninò
locis exulat, longum habere scapum heliotropii instar,
frondes hederæ similes, florem in capite vnũ magnitu-
dine eximia, in eo flore folia mille, tanta colorum va-
rietate distincta, vt nullus ibi videatur deesse ex iis*

qui

qui cæteris sunt in rebus; Nihil eodem flore excogitari posse, aut visu pulchrius, aut odoratu suavius, præ illo sordere Rosas, Lilia, Hyacinthos, Violas, fætere muscum, & quæcunque alia in toto orbe odora menta sunt; odorumque compositiones; Solis motum sequi, longè diversa ab alijs solaribus herbis ratione. Cum primùm Sol à meridie in occasum declinare incipit, florem istum paulatim pandere sese, & folia explicare, quò verò magis aperit sinus, redolere efficacius, sub noctem omninò explicatam, quam longissimè suauissimum halitum eiaculari; ubi ad noctem mediam ventum; tum verò Solis casu veluti indignatum colligere folia, odoremque retrahere, atque ita ad meridiem usque clausum permanere; Indè iterum paulatim aperiri, & odorem exhalare: Æthiopes vocare hunc florem Ghoyaulam, hoc est, florem Lunæ, quod noctem, & eius astrum videatur amare, dici, ac Solis inimicus. Cætera, quæ de auicula, eius custodiæ deputata fingit, libens omitto. Ego certè in Æthiopum libris nihil horum reperio, & quamuis hæc omnia diligentissimè discussèrim, nihil tamen ex Æthiopibus, quibuscum mihi maxima hîc Romæ necessitudo intercedit, neque in eorundem libris reperire vnquam potui: Vndè facilè apparet, omnia hæc esse conficta, hancque Goyaulam cum Gul siue Perizacato confusam. Sed hæc de Selenotropijs sufficiant

Porro explicatâ, demonstratâque admirandâ naturalium rerum ad cœlestia corpora sympathiâ, & ma-

Ratio Solaris Lunarisque virtutis quas dictas plantas ad se trahit.

Causa conversionis plantarum ad Solem.

gnetismo, nihil modò restat, nisi vt rationes huius motus, & consensus tam prodigiosi inquiramus. Plantas igitur quasdam orientem Solem sequi explicatas, occidentem verò contractas relinquere, huius causam, & rationem partim calori, & frigori, partim naturali inclinationi adscribimus. Comprimitur enim flos humore coacto, & quasi concreto, dum destituitur sui caloris facultate; aperitur autem diffuso iam calore relaxante id, quod frigus coegerat; cum proprium sit caloris dilatare, sicuti frigoris constringere. Qui si descendat altiùs, imbecillitate quadam, languere, & quasi pessum ire constat solis absentiam, sicuti presentis munere vegetiorem reddi, atque eo veluti adminiculo fultum emergere. Duo igitur in hac magnetica actione, consideranda sunt; primò actio Solis attractiua, seu resolutiua; secundò plantæ qualitas, & dispositio. Si igitur planta multo humore frigido abundat, ne corruptionem, aut totalem destructionem incurrat, veluti prægrauata à natura sibi insito appetitu eo liberari desiderat; cum autem nihil eam hoc superfluo, præter calorem, liberare possit, omnisque calor ex Sole veluti fonte profluat, ad Solem, vnicum tanquam ad bonum sui, seu veluti ad medicum quendam naturali quasi instinctu, se conuertit; Sol autem Apollineâ suâ vi plantam percutiens, superfluos à nocturno frigore coactos humores dissolutos, in vapores educit; hinc remedium superfluitatis suæ planta sentiens, vt magis magisque perficiatur, Solem sequitur, quo quidem tantò plus adiu-

adiuuatur, quantò radios eius perpendiculariùs, vt ita dicam, imbiberit. Accedit quod cùm Sol radijs suis in superficiem plantæ perpendiculariter missis reflexionem quandam efficiat, necessariò duplicatum ex ea reflexione calorem, maxima caloris circa florem attenuatio, & consequenter facilitatio motus floris consequitur. Sicut igitur Magneti appetitus quidam inest, non tantùm vt existat, sed vt benè, & commodè existat, videlicet, vt polis poli coniungantur, aut telluris, aut alterius Magnetis, quem si in orbem circumagas, alter statim tanquam bonum suum, & principium conseruatiuum cum sequetur, vt sæpè inculcatum est; non secùs planta ex vi quadam à Natura prouida sibi indita non tantùm existere, sed benè, & commodè existere, natiua sua inclinatione appetit, non autem commodè existeret, nisi eò situ se disponeret, quo principium conseruatiuum sui, viresque, atque beneficam quandam vim eius commodè participare posset; cum verò principium huiusmodi, non vt in magnetis principio conseruatiuo, stabile sit, & immobile, sed mobile perpetuo, & instabile; ideò fit vt planta, ne bono suo priuetur, ad motum principij sui sese disponat, cum eo circumacta. Eadem est ratio earum herbarum, quæ solstitio æstiuo folia cum sole vertunt, vt vlni, populi, salices, quædam pomi; eæ namque multo humore madentes, dum vi caloris exhaustæ fuguntur, eò ferri, pronasque inclinari par est, quò Sol humorem feruefaciens prouocârit. Igitur horum omnium Sol

Tractiua
virtutis
Raiio in
Lunaribus
plantis.

Quæ causa
conuersio-
nis quarũ-
dam her-
barum ad
Lunam.

auctor est, qui alliciens ad se humentem succum, radiosque caloris sui conoplas fringens, secumque trahens rapit eas ratione eadem, quâ recreat, istæ procliuēs, & in bonum suum pronæ sequuntur. Atque hæc quidem ratio est motus plantarum Heliotropiarum. In Lunaribus plantis contraria ratio elucescit; cum enim huiusmodi planta iuxta naturalem indolis suæ constitutionem, multo humore tanquam necessario nutrimento indigeat, torridique caloris æstusque, utpote naturæ suæ contrarij, sit impatiens, hinc sole succum necessarium extrahente, vel flaccescit, vel contrahendo se à solis violentia tutam reddit. Noctu verò ad Dominæ suæ ortum aduentumque explicata in occursum vtrò tendit, & suas vires benefica humectationis suæ vi instauratura, ceu ad vbera communis matris aduolat. Hinc vniuersa Lunæ soboles vi quadam tumefactiuâ inflata, humorisque tepidi beneficio dilatata veluti impinguatur. Sicut igitur in Heliotropijs ad Solis, non verò ad Lunæ motum se disponendi naturalis quædam inest pronitas; ita in Selenotropiis non ad Solem, sed ad Lunam se conuertendi tanquam ad principium suum conseruatium inclinatio inest: quorum naturalem inclinationem, tanquam charissimorum pignorum, Luna ceu mater, sollicitè promouet, vbera præbendo, sitibundas humoris sui potu reficiendo, torridas humectando, conseruationis prolis vnicè fatagere videtur. Hinc plantæ desiderio eius; hinc Mustelæ, Catti, Feles, Ibides, Cynocephali, Cercopithecii, alia-

aliaque Lunaria animalia ad Lunę præsentiam gaudio dilatata veluti gestire, ea verò absente contracta contabescere videntur. Video ego certo anni tempore omni penè die in horto nostro huiusmodi Acacię, & Gelsimini, cum Sole & Luna sponfalitia, quorum hoc Sole oriente folia vndequaque explicat, illa claudit: hic Sole occidente claudit, illa aperit, spectaculum visu dignum. Sicut igitur sponse sunt Solis, & Lunę, ita, non dubito, quin multę alię ex herbarum familia sinti que reliquorum Planetarum sponfalitia sectantes, vt dotes, ita & motum Saturni, Iouis, Martis, Veneris, Mercurij emulentur. Quod & Pythagorę innuere, videntur, cum flores collucentes stellarum oculos vocant, & sydera cœli flores, & sicut in terra flores colores stellarum, ita sydera in cœlo terrę partem ostendunt. Columella ait:

Pingunt & varios Cœlestia sydera flores.

Imò quodlibet sydus in cœlo cum suo flore in terris sympathiam possidere, stellarumque influxus, veluti per pyramidem, vt & nos paulò antè innuimus, suscipere dicunt, quę in cœlo basin, in flore conum, habet; & hoc cum sideribus consensum demonstrare. Hinc solares, ad eius ortum florem patefacere, ad occasum comprimere, & abire in lacum, deindè ad exortum emergere extra aquam, totoque die circumagere cum fidere; in eius ortum manè spectare, & eius iter ad occasum vsque etiam nubilo die sequi, vel floris formę sideris formam imitari; omnia enim inferiora, Her-

mete

Heliotropiorū vis.

mete teste, à superioribus vires, & proprietates suscipere, & quanto puriora, tanto puriores, & maiores effectus stellarum fortiri, notum est.

C A P V T I V.

Inquisitio causarum circa dictos effectus.

PORRÒ causas cyclici plantarum quarundam motus assignare difficile non est, at lapidum quorundam ad Solis aut Lunæ motum rationes reddere difficultas est; cùm in corporibus ficcis, & frigidis, cuiusmodi sunt lapidea omnia, oli rarefactioni, aut condensationis causa huiusmodi assignari non possit. Cur enim aurea illa macula in Helite lapide suprâ memorato, aut alba macula in Selenite à Mizaldo relato, illa Solis, hæc Lunæ motum perpetuò tam æstate, quàm hyeme æmuletur, constantique lege sectetur, altioris considerationis opus est. Dico igitur primò, in Helite à primordio suo humoris, ex quo coaluit, quandam partem sine congelatione permansisse, cum quodam meatu subtili circulari in media lapidis substantia relicto. Solem igitur orientem humer hic, vel magnetica quadam vi, siue qualitate dispositiva consequitur, vel aër in meatu illo abdito rarefactus, maiorem locum quærens, dilatatum humorem iuxta Solis motum proportionaliter præterdit, cã ferè ratione, quâ superiora
cor-

Causa maculæ in helite.

corpora mare statutis temporibus mouent: Atque in quibusdam lapidibus aquam, vel Mercurium perennare, manifesta docuit experientia. Monstrauit olim Claudius Menedryus vir antiquariæ rei peritissimus hinc Romæ in suo Musæo crystallum, cui aqua hydrargiri ad instar à primordio coagulationis suæ inclusa per occultos meatus hinc indè diffluere non sine admiratione spectatur; cum verò nullum aliud corpus in vicarium sui substituere possit, sine substantiæ totius corruptione, metu vacui perennat, nunquam exarescens. Quod quidem verum esse, ostendit Syphon vitreus, quem in Musæo meo ostendere soleo. continet is ad fornacem vitrariam hermetricè clausus aquam iam à quinquaginta annis olim à Patre Clauio inclusam, hucusque sine vlla alteratione aut diminutione durantem & duraturam. Humorem igitur, aut portionem argenti viui gemmis, lapidibusque inclusam, per meatus quosdam vnà cum aëre incluso perennantem vi Solis ad motum concitari posse, hac experientiâ doceo. Includatur exigua portio argenti viui annulo vitreo, & videbis notabiliter ad motum candelæ ei applicatæ argenti viui sphæram quoque moueri. Si itaque quispiam lapidi vitreo, vitreum canalicum conflatione occultò infeseret, inclusa ei portio hydrargyri, ad motum cuiusuis luminosi corporis, v.g. Solis, aut etiam candelæ ad motum Solis dispositæ, verè circumageretur; quæ experientia sanè parum abest, quin suprâ adducta naturæ miracula ad oculum

Experimē
tum.

de-

demonstret. Pari ratione dico, maculam istam candidam in nigro lapide à Mizaldo suprâ allatam, esse humorem quendam, qui ad Lunæ incrementa decrementaque non secus ac alij certi humores in oculis felium, ac ostreaceis, per fibras lapidis vi Lunæ dilatatiua diffusi, proportionaliter crescat, neque necesse est, hîc ad occultas causas, & nescio quos abditos consensus sympathiasque confugere, cum qui diligenter incrementum & decrementum pupillæ felium ad Lunæ phases obseruauit, facillè quomodò huiusmodi prodigiosi, vt prima fronte apparent, umbratiles in lapidibus elucescentes Soles & Lunæ moueantur, videbit. Alterius uerò materiæ heliotropiæ, quam motum Solis perfectè obseruare suprâ ostendi, alia quoque causa assignanda est, cum primis qualitatibus, aut secundis, vt rarefactioni, aut condensationi ea neutiquam attribui possit. Dicimus itaque illam materiam ad Solem eodem modo se habere, vt se habet ad Magnetem ferrum: sicut igitur Magnes & ferrum sese ad telluris vim ab immobilibus Cœlorum polis participantis axem, quo diriguntur, disponunt, ita & hæc materia; Verum sicuti si terrenus globus extra axem Vniuersi, Diuina manu distorqueretur, ad eum ueluti ad locum situmque naturalem recurreret, adeò vt totum ad totum, & partes ad totum, cuius genuina membra sunt, insito sibi à Natura appetitu in ordine ad certum situm dispositionemque in bonum sui ordinatum conuertantur; ita & hæc species à solis motu
de-

dependere videtur, vt vel ex hoc vnico Nature prodigio, clarè & luculenter pateat, esse in hoc inferiori Mundo res quaspiam, quæ eodem appetitu, quo Magnes ad polos fertur, ita ad Solem, Lunam, cœterasque stellas nature ductu, siue id fiat ob vniuersi decorem, siue ob fines particulares ei proprios, & tanquam consimiles ei partes, conuertantur. Dico igitur eandem vim esse, qua heliotropicæ species ad Solem, & qua Magnes, seu ferrum ad telluris polos se conformat, hac sola differentia, quod vtrumque in diuersos terminos feratur, hic quidem ad telluris polos tanquam ad nature suæ commodum situm, bonumque, conseruatiuum, illa ad Solem similiter tanquam ad bonum conseruatiuum sui; Magnes fertur ad principium suum immobile, in ordine ad quietem; Heliotropium ad principium suum conseruatiuum mobile, quod & motu assequi appetit. Quod hac similitudine declaro. Si Sol corpus Magneticum, seu vt Keplerus perperam asserit, magnus quidam Magnes foret, omnia Magnetica versoria in pyxidibus suis librata, à Sole Magnete attracta vnâ cum Sole perenni motu circumagerentur; ita profûs quedam res ad Solem se habent, vt dictæ species heliotropicæ; & ad Lunam forsân, cœterasque stellas, etsi nondum hominibus innotuerint. Causam igitur, quam Magnetica conuersioni, damus, heliotropicæ quoque conuersionis assignandam putamus. Sed hæc de heliotropico Magnetismo dicta sufficiant. Quomodò verò hæc plantæ

Si Sol magnes foret, omnes a-cuo magneticas tractu secum gyra-ret.

in horologium formari queant, Artis nostræ Magnetica opus docet, quod consulas velim.

De Magnetismo duorum lapidum quos Astritas vocant.

Admirandum & illud, quod primum in Astrite, lapide obseruavi; Experimento siquidem passim noto constat; huiusmodi lapidem supra planum politumque marmor liquore acetoso offusum, sese hinc inde motu iam recto, nunc obliquo, modo alio alioque a distans Testudinis, præsertim si in eius figuram adaptetur, agitare. Quoniam verò hoc experimento non contentus, compluribus huiusmodi lapidibusque, frequens, ut num quispiam magnetismus ijs subesset, deprehenderem, experimentum institui; neque intentione mea frustratus, reperi tandem; duos huiusmodi lapides in proportionata distantia supra marmor acetoso liquore offusum, ex abdito quodam magnetismo quiescere non posse, nisi sibi inuicem mutuis amplexibus adhæserint; & dum vnionem affectant primo quidem tardo, ac vicini celeri motu confluunt. Pulchrum sane spectaculum, & admiratione dignissimum. Quod & in gratiam curiosorum subinde in musæo meo exhibere soleo. Sed iam causam huius tractionis exponamus, ne quispiam forsan naturæ lusum ignarus, ad occultas qualitates, ad sacram, uti dici solet, imperitorum ancoram confugere cogatur. Dico itaque tractiuam hanc facul-

Experimē-
tum nouū.

culturam, nil habere commune cum vero, & reali magneti; cum attractio, & in unionem confluxus, non fiat per virtutem dispositivam in locum; sed aliam habent tractionis suæ originem, quam modo aperio. Astritem innumeris fibris, instructum; atque adeo porosissimum esse: stellulæ, queis natura ipsum depinxit, fat superque demonstrant. Tractionem vero hoc pacto fieri, ostendo. Cum lapis præter dictas fibras, porosamque substantiam adstringentis naturæ sit; utpote ex cretaceæ terræ massa in saxeam duritiem coagulatus; accidit, ut, dum duo lapides supra dictum politissimum, marnior, nec non dicto acetoso liquore ossifi in proportionata distantia disponuntur, liquor per poros admissus continuatum liquorem totis viribus trahat; liquor verò tractus, necessariò alterum tracti liquoris iter prosequentem unà concitet hinc fit, ut tandem avidissimis amplexibus sibi adhærescant. Itaque hic est magnetismus huiusmodi duorum lapidum, dum se tam sollicitè appetunt. Iam causam pariter explicemus; cur superaffusò liquore seipsis moueantur; dico causam esse, quòd aër poris lapidis inclusus, mox ac superuenientem liquorem aduertit, se magno impetu retrahere cogatur, ex qua naturæ violentia, siccum cum humido luctans, lapidem ad motum concitat; atque hoc verum esse experimento comperies, si lapidem prius aqua imbueris fontana, tum enim fieri non potest; ut moueatur, cum lapidis adstrictiua facultas statim simplicem aquam absorbeat, sine violentia aeri impressa.

Causæ in-
quisitio.

Quod vero acetoso liquore (siue id sit acetum distillatum, quo nos utimur, siue succus limonum) dictus lapis supra marmoream tabulam in motum concitetur, causa est, quod dicti acetosi liquores multum nitrosorum spirituum contineant, qui uti subtilitate sua porosam substantiam facile penetrant, ita quoque aërem in poris stabulantem, augmento suo, ex insita nitri violentia coarctatum in motum, pro impetu, quo spiritus nunc in hanc, modo in aliam partem feruntur, concitat; atque est causa admirandi effectus, qui ex motu Astritis elucet.

C A P I T U L U M V.

*De radicibus nonnullis, Indiarum, quæ miris virtutibus
& proprietatibus in magnis infirmitatibus
curandis pollent.*

*Prima Radix quæ Monique dicitur, vulnerum
sanatiua. Magnes vulnerum.*

Addam hoc loco aliud Naturæ miraculum, videlicet Magnetem sanatiuum vulnerum quorumcunque spacio 24. horarum, & est radix, magni quoque in ipsa India pretij, quam Monique vocant, hanc mihi veluti rerum omnium, quas secum portabat, pretiosissimam contulit P. Sebastianus d'Almeida, Indiae

diæ Orientalis huc Romam negotiorum causa missus Procurator. Dicitur hæc radix Monique, eò quod prope Moniquam locum, iuxta ingens Africae Meridionalis flumen, quod Cuama vocant, inueniatur; habetque quorumcunque vulnerum, dummodò mortalia non sint, 24. horarum spatio sanandorum mirificam facultatem, eo qui sequitur modo: Radix in vasculo aqua modica referto, frequenti agitatione tam diù confricetur, donec aqua vnà cum colore radicis corpus acquirat adinstar liquidissimi ynguenti, quo liquore si lineam telam mundam, & nitidam imbueris, & ad modum emplastri vulneri eisdem liquore prius loto circumligaueris, comperies tandem, vulnus intra 24. horarum spacium perfectè sanatum; cum, verò vulnus fuerit recens, primò vino calido vulnus lauandum, & postea liquor superimponendus colligandusque est; si verò fuerit vetus & putridum, tum liquore lotum prius, & totum id breui temporis spatium absumpta putredine vulnus sanabit; Quod sanè nunquam credidissem, nisi experimento in me facto, infallibilem rei veritatem didicissem. Cum enim quodam die feli ablandiens eius caudam fortiùs strinxissem, is rabie percitus retroactusque digito sæuissimum vulnus inflixisset; morsum tantum sanguinis profluuium consecutum est, vt illum quibuscunque tandem adstringentibus sistere non licuerit; Accedebat tumor digiti intensissimo sociatus dolori; & dum dubius hærerem, quæ vulneri mederer, statim mihi incidit mirifi-

Radix Monique eiusque etymon.

Authoris experimentum.

rifica radicis vis, quam mihi dono oblatam suprame-
 moratus Pater tantis laudibus in vulneribus sanandis
 extulerat; vnde accepta radice, absque vlla mora, li-
 quorem ex illa præparavi, quem eo, quo præscripserat
 modo, per lineam telam prius liquore illo madefa-
 ctam vulneri apposui, & mirum dictu, intra quadran-
 tem horæ non omnis duntaxat dolor, sed & tumor
 virulentus, & malignante qualitate plenus vna eua-
 nuit; post duas verò horas sublatâ lineâ fasciolâ vul-
 nus quoque totum perfectè sanatum reperi, quod
 postea quoque in aliis vulneribus, cultro punctim fe-
 ctimque inflictis, atque in canis quoque morfu sane,
 periculoso, verum cognoui. Retulit mihi supradictus
 Pater; in India tanti hanc radicem pretii esse, vt ad
 duodecim patagonum pretium illa facilè excurrat, nul-
 lumque ferè ex iis, qui curam suæ sanitatis in variis
 itineribus obeundis habent, existere; qui non huius-
 modi radicem, in omnem euentum paratum secum
 gestet, tanquam extemporaneum medicamentum, om-
 nis generis vulneribus, siue armis, siue morfu anima-
 lium inflictis, aut ex contusione, lapsu, illisioneque,
 abortis, sanandis, mire opportunum.

Non ignoro & in nostris Regionibus lignum repe-
 riri vulnerum sanatiua facultate præditum, cuiusmodi
 Fraxinus arbor nobis præstat, de cuius mirifica virtute
 curiosus rerum naturalium inuestigator, Michael
 Schorer Heluetiæ Toparcha, ad superstitionem vsque,
 ad me scribit. Non desunt quoque Balsama, varia-
 que

Fraxineū
 lignum
 vulnerum
 curatiuum

que à chemicis inuenta vnguenta emplastris inducenda; verùm quod alia simplicissima radix præter hunc à nobis propositam hosce mirificos effectus præstet, neque vidisse, neque apud vllum Authorem me legisse, memini.

Refert quidem Franciscus Fernandez in Nouæ Hispaniæ Regno, similis virtutis plantas reperiri, cuiusmodi est, quem *Florem nocturnum* vocant, nasciturque non procul ad vrbe Mexicana montosis editisque locis, secundo gradu calida & sicca, sapore amaro, cuius puluis etiam insanabilibus vulneribus inspersus, eâ curare, carnem exesam instaurare, citra vllam noxam sensum doloris corrigere & absumere, dicitur.

Plantæ Mexicanæ mirifica vi pollentes ad curanda vulnera.

Mirum in modum quoque laudatur tertiæ speciæ China Mexicana, quam Barbari Olcatzfan vocant, & ob tractiuam virtutis suæ admirandam vim Magneticis plantis adscribitur, de quibus Antonius Recchus hæc scribit: *Mira audio de hac planta narrari ab ijs, qui eius, remedijs vsi sunt, oculis mirificè confert, solo appposito folio; lue gallicæ infectis unice prodesse, carnem exesam restituere, internis quoque, siue folia, siue radix ipsa referatur in vsus, esse sub qualibet mensura & pondere sumptam, innocuam, vires augere ac firmare, resarcire exhaustas vel solo attractu, calorem semiextinctum ita reparare, vt emorientes quasi in vitam reuocati videri possint; Admota dentium dolores, capitis, articulorum, coeterarumque corporis partium veluti per miraculum lenire, & his dolenti loco adhaescentibus*

bus certissimam salutis spem habere posse, adherent enim eam sedandi doloris spem esse, aliter statim irrita cadunt, cholericis doloribus & venenis, cordisque afflictionibus mederi; Denique vix morbum esse dicit, in tam varia & numerosa eorum Sylva, cui neget opem ferre. Mirum tamen est, quod scribit, dolenti inembro appositam, firmiter illi adherere, contra irritum effectum decidere, quod apertum latentis Magnetismi indicium est. Verum cum de hisce nullam superimus experientiam, de iis, quorum virtus certo mihi constat, nostram prosequamur disceptationem.

Altere Radix, quam supradictus Pater mihi contulit, est illa quæ sequitur.

Radix Ioannis Lopez.

Radix Ioannis Lopez.

Dicitur hæc Radix absque alio nomine proprio, ab inuentore eius, Ioanne Lopez, primum in vna villa sua, quæ flumini Cuama in Monomotapæ confiniis adiacet, detecta, habetque eandem prorsus cum radice Monique supra exposita virtutem vulnerum sanatinam, nisi quod sæpius sæpiusque vulnere applicandus liquor iterari debeat; quod in Monique radice, propter summam eius efficaciam, ad vulnus curandum non nisi semel fit.

Tertia Radix que Butua dicitur mirifica.

Radix Butua.

Inuenitur hæc Radix in fluminibus Cuamensibus & in territorio Mozambique, & dicitur mirificam obtinere virtutem ad sananda tum interiora, tum exteriora corporis apostemata; illa enim rumpit, & ficcat, & prorsus consumit, si aqua diluta bis interdum vide licet, ante, vel post comestionem bibatur: hæc verò si solam radicem loco malè affecto applicueris, aut aqua radice diluta laueris, illa extinguit. Inferuit quoque ad omnes gutturis inflammationes ex sanguinis abundantia exortas, vel solâ collo alligata.

Quarta Radix Mongus, siue sternutationis, mirifica.

Radix Mōgus.

Traditur, & hæc admirandæ, & inauditæ virtutis, potentissimum venenorum antidotum, reperitur in territorio Bazainensi; Dicitur autem radix sternutationis, eò quod, qui veneno intoxicati sunt, aut potu, aut cuiuscunque animalis, aut vermis venenosi morfu, eam fumentes ad sternutationem excitet; quæ nisi sequatur, iam de ægro actum esse sentiunt. Modus fumendi is est; qui sequitur: primò assumpto intrastomachum masticatæ radice succo; secundò, vel si id ægroto non liceat, aqua sola radice diluta conferet. Dicitur hæc radix Mongus, eò quod serpens huius nomi-

N

nis

nis in pugna cum alijs virulentis serpentibus, vulneratus, hac herbâ veluti antidoto vti sit obseruatus. De quibus in præcedentibus actum est, vt & in ijs quæ sequentur, mirificè quoque ad curandos catharros longos, & peregrinos, ter, aut quatuor vicibus in die sumpta confert.

Quinta Radix Casei mirifica.

Radix Casei.

Miram pariter facultatem obtinere hanc radicem tradunt, quæ Casei dicitur, eò quod odorem casei referat, vel vt alij ean nomine inuentoris sic dicta. Reperitur in territorio Bazainensi Indiæ Orientalis; seruit ad ægrotos à lethargo, quocunque tandem morbi symptomate causato, excitandos. Vfus eius hic est: si aquam radice dilutam admixto nonnihil succo limonis, aut etiam absque eo, hircus oculorum angularibus instillaueris, & statim ægrum oculos aperire, linguam in verba componere, integræ menti restitutum, veluti à veterno euigilari comperies; magni in India vsus, tum propter eos, qui rebus suis bonisque testamento non consuluerint, aut etiam consueta Ecclesiæ Sacramenta non susceperint. de qua & in sequentibus amplius.

Sexta Radix Columbæ mirifica.

Radix Columbæ.

Inuenitur in territorio Insulæ Mozambique, diluta aquâ seruit ad expellendum venenum quomodocunque

que contractum, & ad colicos dolores efficacissimum remedium traditur; febres quoque diaphoreticâ quadam vi expellit.

Atque hæ sunt mirandæ radicum proprietates, quas supradictus Pater d'Almeida mihi experimento comprobandas tradidit; & quia nonnullarum veritatem iam experimento facto miro successu comprobavi, reliquas in omnem occasionem paratas, refero.

Hæc dum scribo, Reu. Pater Carolus de Noyelle, Soc. Iesu Germaniæ Assistenti alia mirificarum virtutum lingua radicesque communicavit, quæ ex China Indiaque ipsi transmissa fuerant, quorum nonnulla in China illustrata explicauimus, quædam hîc adiungenda censui, utpote experimento comprobata, & celeberrimæ famæ sunt per totam Chinam Indiamque. Verba quibus sequentium radicum, lignorum, corticumque proprietates describuntur, hic appono.

Radix Sinico nomine *Gim Sem* appellata, quod idem est, ac Natiuitas hominis: hoc nomen inditum est huic radici; ob magnam virtutem quam habet; nam si à sano accipiatur, eum mirè confortat, totum corpus corroborat, humores malignos purgat, ac sanat omnia corrupta in corpore humano. Si verò accipiatur ab infirmo, eum mirabiliter confortat, ac quasi iam desperatum sibi restituit; & quodammodò de nouo nasci facit.

Radix per modum fungi, *Fò Lim*, siue lac Tigridis vocata, miram habet virtutem contra variolas infantum, & etiam adultorum, & contra omnes calidos morbos,

Radix
Gimsem.

Radix Fò
lim.

si post acceptam benè sudetur. Accipitur autem hæc radix, sicuti etiam illa Gim Sem, eodem modo, nimirum tria grana tritici in pondere, benè comminuta, & ebibitur ab infirmo in poculo aquæ. Est certè efficacissimum remediùm contra omnes febres ardentes. Fuit etiam huius Vienna in Austria eperientia facta, & quasi miracula fecit; nam nulli data fuit, qui non ex febribus calidis propediem conualuerit.

Radix Fuceu.

Radices per modum turricularum salsi saporis vocantur Sinicè Fù seu, habentur pro valdè stomachali medicina, dosis est unum, vel duo grana.

Lignum Soloranũ.

Lignum Soloranum. Lusitanicè Pao da Solar. Prestantissimum remediùm contra omnes febres frigidas, & calidas, si in uno hâustu aquæ teratur hoc lignum, donec aqua valdè amarescat, ebibatur, & sudetur supra. Valet etiam contra indigestionem, contra ventositates, contra flegmata, & catharos taliter sumptum, mirabiliter etiam sedat sitim tempore caloris.

Radices Ligni Solorani, supradictos habent effectus, imo, magis efficaces quàm ipsum lignum, sumitur eodem modo, prout de ligno narratum est.

Radix Malacensis.

Radix Malacensis. Lusitanicè Raiz da Madre de Diõs. Sumitur sicut lignum soloranum, valetque præcipuè contra febres frigidas & calidas, si sudetur supra sumptas istas radices.

Cortex Solda.

Cortices Solda, vocati, præstantissimum remediùm contra Dysenteriam, & fluxum sanguinis ex quacunque parte corporis, vel recenti vulnere, quem protinùs sistit.

Va-

Valet etiam in hectica, & phtisi, & lesione pectoris, quando eijcitur sanguis; valet demùm etiam in febribus frigidis, debetque in illis accipi, sicut China China; in alijs autem affectibus accipiuntur tria, vel quatuor grana puluerizata, in aqua pura, vel cocta; ad vulnera autem soli pulueres sicci imponuntur, quantum satis.

C A P V T VI.

De nonnullis alijs rebus mira proprietate, in cura infirmitatum pollentibus.

HÆc dum sub prælo sudant, me visitatum venit prænobilis vir Franciscus Maria Lamparellus vnus ex Romanis, vt vocant Curialibus, sedulus Indicarum curiositatum collector, qui magnam mihi tum paulò ante adductarum radicum lignorumque, tum aliarum rerum copiam monstrauit, quæ vti mirificis facultatibus instructa dicebantur; ita quoque de ijs in-
 occurrente variarum infirmitatum necessitate per semetipsum experimentum cum desiderato successu fecisse sanctè affirmavit; præsertim in malignis febribus ligno solorano; in capitis doloribus, & lethargo sopitis, ligno seu radice casei. Ligno, quod de la Cobra vocant, in intoxicatis, deinde alio quodam ligno, contra epilepsiam, scotomiam, & vertiginem inueteratam; quot quot vero huiusmodi remedijs contra memoratos

mor-

Mira cura
hominis
qui morfu
canis in
rabiem a-
ctus bene-
ficio lapi-
dis serpen-
tis pileati
conualuit.

morbos vsi fuerunt, omnes non sine admiratione Medicorum conualuisse testatus est. Et cum ex eo quaesisset, num lapidis istius serpentis, quem pileatum vocant, notitiam haberet; respondit, se vires eius plane prodigiosas non solum nosse, sed & eas in trahendo ex corporibus humanis veneno frequenti experimento comperisse. Atque inter caetera aiebat, patrem suum a rabido cane morsum, veneno mox per intimas corporis fibras diffuso, in hydrophobiam, misophotidemque, id est metum aquae lucisque cecidisse, & cum ingenti rabie lactatum paulatim ad interitum retendisse; tandem desperata salute, lapidem hunc vulneri inopinato cum successu appositum fuisse; res mira, hic vixdum vulnus tetigerat, cum ecce lapis stupenda veneni attrahendi cupiditate, eidem adeo firmiter pertinaciterque ad nouendecim vsque dies adhaesit, vt inde auelli vix potuerit, hisce vero diebus transfactis, lapis nonnihil cedere visus, paulo post etiam veneno iam ex omnibus fibris venisque exucto, cadens, infirmum ab omnibus illis exoticis, quae hydrophobi experiuntur symptomatis liberum reliquit; praeterea admiratione non caret, lapidem intra lac veneno iam saturum coniectum, quemadmodum, & nos supra sect. 2. c. 5. docuimus, venenum deposuit; quod deinde cani propinatum, eum è vestigio interemit: cur vero lapis ad ipsos 19. dies vulneri affixus tam pertinaciter adhaeserit, nonnemini forsan mirum videri posset. huius rei causam hanc affero; quod post morsum canis rabidi,

venenum vulnere inditum non statim vires suas exerat, sed pro dispositione hominis, nunc citius, nunc tardius: ut ex hydrophoborum historijs constat, & nos in nostro Mundo subterraneo fuscæ lib. 9 ea exposuimus; Quo enim venenum quodpiam profundius sese inter fibrarum venarumque intimos recessus diffuderit, eo plus quoque temporis ad illud extrahendum requiri constat; unde mirum non est, tanto tempore, tamque pertinaciter lapidem vulnere adhæsisse. Quæ hic apponenda duxi, ut admiranda vis, & proprietas, & consequenter præstantia, & inæstimabile pretium huius lapidis nouiter detecti orbi innotescat: addit supra memoratus Lamparellus, se idem tentasse in religioso viro ordinis D. Francisci a scorpione percusso, huius enim vulnere applicatus lapis hominem intra paucas horas ab omni periculo liberum, integræ sanitati restituit. Imo non venenis tantum extrahendis huiusmodi lapidem, sed & alijs causticis rebus malignitate quadam refertis prodesse, vulnera per vitrea fragmenta & crustulas effecta attestantur; quibus non nemo ex NN. PP. digito læsus cunctis adhibitis remedijs nil profecerat, tandem lapis, digito superpositus exiguo temporis spatio, cum perfectè sanauit. Verum de viribus, & origine huius lapidis, vide quæ supra sect. 2. c. 5. adduximus.

Cura a
scorpione
percussi.

CA-

CAPVT VII.

Queritur causa, & ratio predictarum virtutum, queis dictæ radices pollens. Et primò quidem Radicis Monique, quæ experimento facta, tam exiguo temporis spatio vulnera sanat.

Dico itaque cum terrestris gleba, eo in loco, ubi nascitur, halinitro, & Alumine abundet, quod in modico Solis sub torrida Zona, ardore sublimatum, in purissimam substantiam reducitur, ac proinde mirum in modum fiat ad ad stringendum efficax; hinc fit, vt Spiritus halinitri subtiles ex affricu aquæ communicati, vulneris, qua patet profunditati se communicent, fluxiones & reumata sistant, Radix verò cum præter nitrosam substantiam, ex viscosæ pinguedinis, quâ pollet, copiâ consolidatiua quoq; facultate prædita fit, accidit, vt quod per nitrosam facultatem mirificæ virtute suâ adstringentiâ constipatum fuit, virtus consolidatiua, deplanet, consolidet, carnemque inducat, vulnere hoc pacto pristinae sanitati restituto.

Sed licet forsan non nemo obieciat: hinc sequi, quod ubicunque nitrum, & alumen Natura producit, radicem nasci posse huius virtutis participem. Respondeo, non sequi; quod enim iuxta Cuama fluuium

in

in Africa Meridionali radix nata hunc effectum præ cæteris omnibus sanatiuis radicibus præstet, causa est, multarum confluxus partialium causarum, uti sunt, natura huius loci, nitri & aluminis Solis ardore depuratisimi præstantia, & vis consolidatrix herbæ insita, quæ combinatio causarum, uti in hunc locum propriè cadit, ita quoque nobiliorem præ cæteris omnibus effectum præstat: Deficiente verò alijs in locis hac rerum combinatione, mirum non est, alijs in terris eiusdem virtutis radicem non provenire; & patet experimento radicis suprâ descriptæ, quam Ioannis Lopez vocant, quæ etsi vna & eadem cum Monique radice quoad speciem existat, non tamen eandem virtutem & efficaciam cum illa obtinere comperta est; cuius rei ratio alia non est, nisi quod dictarum, causarum confluxus, siue ex alia & alia constitutione, loci & terrestri substantiæ proprietate, siue ex aliquo alio interueniente obice, impediatur; quod & in multarum herbarum speciebus etiam sub nostro climate, patet, in quo herbæ maiori efficacia hîc, quam alio loco proveniant, etiam exiguo spatio dissitæ.

Radix Ioã
nis Lopez.

Idem dicendum est, de Radice Butua apostematum sanatiua, quæ virtutem aliundè non acquisiuit, quàm ex dicto diuersarum qualitatum confluxu, quarum combinatione Radix talis & talis proprietatis nascitur.

Radix Butua.

Ad Radicem Mongus quod attinet, cur illa videlicet expultricem veneni virtutem habeat, & signum

Radix Mõ
gus.

Ratio sternerationis.

veneni deuicti sternutatione prodat; illius varia ratio assignari potest, primò naturalis veneni ad venenum, vt in præcedentibus de serpente pileato, & Vipera diximus, consensus, quo simile trahit simile; quod verò sternutationem suscitet, ideò fit, quod introsumpta radix latens veneni portionem statim concitet, & in vaporem subtilissimum subleuet, qui intra cerebrum receptus musculos ad sternutandum sollicitat; estque hoc signum apertissimum, venenum à radice euacuari, & destrui. Si verò sternutamentum non sequitur, ratio est, venenum ita profundè fibris insitum esse, vt nec in vaporem subleuari, nec sternutamentum causare queat, atque adeò non sine causa de intoxicato actum iudicetur. Sternutatiua verò huius planta facultas originem suam trahere videtur, ab herbis illic magna copia prouenientibus, quæ cum ptarmica siue sternutatiua vi polleant, eam cæteris circumstantis quoque herbis, & radici Mongus potissimum communicet; sic Helloborum vicinis quoque herbis vim suam ptarmicam communicare iam dudum experimento innotuit.

Virtus radicis casei exponitur.

Quomodò verò casei radix Lethargo medeatur paucis stillis hirquis oculorum infusis, illius causam esse dico, penetratiuos sulphuris purissimi & defœcatisissimi, quibus radix, vt odor sulphuris odori casei quam simillimus indicat, constituitur, spiritus esse; Radix verò cum ex ea herbarum specie quam ophthalmicas vocant, sit; hinc contingit, vt sulphurei spiritus
hir-

hirquis oculorum infusi mox neruos opticos subeuntes, quin ob subtilitatem eorum, vsque ad intima penetrantes, torporem in venis neruisque latentem dissipent & destruant, atque adeo perfecte sanguinem purgent; Radix verò vti egregium oculorum collyrium est, ita quoque eos à spirituum violentia natiua proprietate defendit; onde mirum sanè nemini videri debet, torpore lethargi sopitum, horum spirituum sulphureorum ope, impedimentis sensuum semotis, mox ad se redire, & pristinis actionibus restitui.

C A P V T V I I I .

Magnetismus Palma inter marem, & feminam. Si in vlla Plintarum, magnetica vis sese exerat, illa sanè quam luculentissime in palma cernitur.

Quis non miretur mirã hanc in vtriusque sexus Palma marem inter, & feminam sympathiam; quã vehementi quodam amore ita se prosequuntur, atque adeo alteri ijs veneris quidam intellectus insidere videtur, vt altera alteram depereat; nec prius hæc desiderio leuetur, quàm eam adamatus mas confoletur. Neclatet hæc philomania Agricolas, qui palmas inibi obsitas manibus contrectantes, ad eam reuersi, quæ amore tabet, manibus contingunt; tunc osculo illa, vt cum Plinio loquar, manum blandè demulcens, amorem

Plinius l.
26.

Modus
quo pal-
ma fœcunda
reddatur.

confitetur, sese illius desiderio stimulatam, huius
vesaniæ remedia adsistent, quò amor diluatur. Maris
enim flores trunco erutos Amasiæ capite circumpo-
nunt, tunc amans amoris pignore exhilarata vberi
foeturâ fœcundabitur. Quidquid sit, ab ipsis Africa-
nis, dum Melitæ degerem, non semel intellexi, sine
maribus in Africa fœminas passim sterilefcere, con-
iunctas verò marito, mox nutare, ac in mutuos am-
plexus ruere vna vel ad alterius aspectum surrigente,
comas; hoc pacto fœminam blandioribus comis conf-
picuam, mas erectis comis hispidus, afflatu visuque
ipso & puluere suam consortem veluti grauidat; dum
igitur mascula floret, spatham ascendentes pulucrem
super fructum fœminæ decutiunt, illa eo asperfa,
suos fructus nullo pacto amittit, sed roborat & perf-
cit; imò comis se mutuò implexis, iucundissimè si-
mul, ac genialiter viuunt; cuius quidem rei ratio alia
non est, nisi humoris excessus in mascula palma, at-
que vapor quem continuò expirat, quo dum fœmina
destituta est *neque enim ratione dispositionis pororum,
tam expeditè humorem trahere potest, ac mas laxiori-
bus poris præditus mirum non est, si & naturæ quo-
dam instinctu, vt & alia vegetalia in eam tanquam
nutrimenti sui largitorem beneficium, vt Nenuphar
ad aquas, inclinet.*

Ficni fœ-
cundandæ
ratio.

Simile quid in Ficu, & Caprifico in Calabria me
obseruasse memini; est enim Caprificus Ficus mas, &
syluestris, ficus quidem innumeras producens, at que

nun-

nunquam matureſcant ; nihilominus quod ipſa non habet, alijs ; videlicet, feminis Solet abundè largiri. Nam agricolæ, vt ad maturitatem ficus citiùs perducantur, atque in arbore firmentur ſolidiùs ; Ficus immaturas Caprifici foeminae fructibus circumponere ſolent, quo fit, vt & ficus breui tempore, & perfectè matureſcant, & ita arbori firmiter inhæreant, vt de decidentia, nulla ratione impoſterum metuant. Hinc quoque in ſiccis campeſtribus Apuliae, permittuntur ad rationem venti, vt flatus feratur in ficus, vel eius fructus aliundè allati, & colligati, iniiciantur ficui. Ineſt igitur Caprifici fructibus vis quædam maturatiua, quam dum in præſentes alias ficus exſpirat ſphæricè, eas concoquit, crudum, & ſuperfluum, humidum terreſtreque in iis digerit, atque ita tandem ad maturitatem perducit, & cum hæc vis putredinem quoque impediatur, fit vt ficus formam quoque in arbore conſiſtentem acquirant. Quæ omnia in mirifico inſitionis artificio mirum in modum eluceſcunt. Verùm de his vide Mundum noſtrum Subterraneum,

lib. xii. de arte phytœutica, vbi ſtupendum

Naturæ progreſſum quàm vberimè

proſecuti ſumus, vt & in Arte

noſtra Magnetica, va-

rijs locis.

S E C T I O . I V .

De sensitiuæ Naturæ Magnete.

C A P V T . I .

De Magnete, Æolio, sive ventorum demonstratore.

INesse nonnullis animalibus vim quandam mirificam ad ventos se conuertendi, aperte me docuit Hirundo Marina, piscis volatilis, qui iam à viginti annis tholo Musæi intra rosam nauticam suspensus, indicis ventorum officio fungitur, & omnibus aduenis, inter cœtera rara ostendi solet. Habet enim hanc sibi vim insitam, vt intra Rosam Nauticam Rhombis ventorum instructam, & iuxta quatuor Mundi partes situatam, tenui filo suspensus, qualiscunque tandem ventus foris spirauerit, illum eundem, intra Rhombum, hirundo, paleâ ori insertâ demonstrat. Experimentum certum est, & iam vti dixi, à viginti annorum curriculis diligenter obseruatum; vndè & eundem, Magnetem Æolium appellandum duximus; vt quemadmodum terrestris Magnes inuariabili verticitate ad terrestres se polos conuertit, ita hic ad ventos ipsos, qui actu spirauerint. Quare tam stupendam

Na-

Naturæ vim, eâ, quâ fieri potest, diligentiam, scrutemur.

Certum est; hanc vim conuersivam ad ventos nequaquam inter manifestas, aut elementares qualitates annumerandam esse, cum hac etiam vitreis vasis nullo aëri peruijs inclusus piscis hunc effectum præstare possit; cuius rei haud obscura indicia habeo; ergò necessarîo vi quadam à tota substantiæ similitudine, seu specifica quadam vi ad ventum, tanquam ad aliquid, quod in hoc, vel illo vento latet, sibi commodum, & occulta quadam similitudine naturæ quasi correspondens, se conuertet; illud autem, quod appetit animal, non ipse ventus censeri debet, sed qualitas quædam in ipso vento latens, cuius ventus, veluti vehiculum, quoddam est, quæ in omnibus ventis eadem est, & tunc solum afficit, cum à vento fuerit excitata, & ad sympathicum corpus delata; vndè piscis tempore tranquillissimo cæteroque ad situm indifferens, mox tamen vbi ventus spirauerit, ad eum occulto motu se conuertet; quæ quidem vis non in viuo tantum est, sed & in mortuo manet. Quod, & in Physa siue Orbe, globoso pisce fieri fertur. Audiui enim ab ipsis Ægyptiis, hoc animal in superficie maris tranquillæ, & pacati instar caluarie cuiusdam eminens comparere; vt vel ex hoc caluarie marinæ nomen apud multas obtinuerit, atque hoc situm, hiantem ore, auræ spirantis beneficia vi frui; quod & de hirundinibus marinis obseruant piscatores, & nautæ huius nostri maris; vt pro-

indè

Ratio cur
aduentum
se moueât.

Physa pi-
scis.

indè ex volatu horum piscium in aliquam plagam, ij infallibiliter pronuncient ventum, & tempestatem, & plagam, ex qua periculum ijs immineat. Cum igitur in vita, hac vi imbuantur, in mortuis eandem manere, verisimile est; specificas autem qualitates viuientium, etiam post vitam remanere in rebus, tum plantarum, & vegetabilium vires, tum animalium, vt Aquilæ pennæ, ossa Hippopotami, cornua Rhinocerotis, pennæ Pauonis, ac innumera alia satis demonstrant. Ex his igitur omnibus ritè inter se collatis Philosopho clarè patebit, hanc vim anemotropicam, siue ad ventos conuersiuam, non sine fundamento in nonnullis piscibus reperiri. Referunt NN. PP. huiusmodi pisces, quos Voladores appellant, magno numero in ipsis nauibus reperiri, siue volatu fessos, siue chordis, & funibus nauis impactos, magno Nautarum emolumento, cum optimi & delicati saporis comperiantur. Sed hæc de Æolio Magnete sufficiant.

C A P V T II.

Quomodo Magnetismus inter Mustelam, & Bufonem, Remora, & Torpedinis intelligendus sit.

§. I.

Dicitur vulgò ab hominibus experimento doctis, quod Bufo ex insito naturæ dissidio Mustelam, vicinam miro quodam modo intra os suum trahere,

&

& deuorare confueuerit, de qua virtute cum iam à multis variè scribatur, meam hoc loco sententiam aperiam.

Plerique dum huius disidij naturalis mentionem faciunt, bufonem ore patente qualitatem Magneticam diffundere, quâ mustela ceu fascinata ità necessariò, vt effugere amplius non possit, trahatur. Sed hanc opinionem falsam esse indè patet: Si enim bufo mustelam Magnetica vi fascinaret, hoc fieri deberet, mustelâ in eius Sphæra actiuitatis constitutâ; at experientia docet, mustelam multis passibus sæpè à bufone remotam, arborum quoque remotiora fastigia, quo se à bufonis iniuriam tutam & immunem constituat, ascendere; ascensus igitur, & recessus spontaneus animalis ab hoste, nullam ei necessitatem inferri satis ostendit. Verisimile igitur est, mustelam à bufone non trahi, sed eam nimio, quo in bufonem esseruescit, odio, dum auxilium quærit, idque non inuenit, solam in duellum cum bufone viribus suis plus æquo confidentem descendere; bufonem verò appropinquantem sibi, bestiolam venenato suo halitu ita intoxicare, vt vel ad primum assultum exanimis victaque in escam cedat bufoni venatori. Est enim hic bufoni à natura insitus astus, oris sui immani rictu bestiolam primò terrafacere, deindè eandem exacerbare, atque ita exacerbata vicinîus sibi ad eandem venenoso suo halitu inficiendam sistere; mustelam autem in morem exacerbatorum canum, ad horridam

bufonis speciem sibi inimicam nunc accedere, nunc recedere, donec in rabiem acta vicinius se sistat, & sic tandem veneno infecta Bufoni cedat.

C A P V T III.

*De Magnete Navium, quæ Remora,
seu Echeneis dicitur.*

Echeneis
siue Re-
mora.

INter cœtera etiam maximæ admirationis obiectum se præbet Philosophis mira ista vis Remoræ seu Echeneidis: Echeneis inquam, omnium Auctorum monumentis celebrati animalis, omnium difficultatum in Philosophia occurrentium Asyli; totius ignorantie Mœcenatis: Pisciculus autem describitur pedalis longitudinis, ita dictus, à tenendo naues, integras enim rostratasque naues tanquam cautibus affixas retinere, creditur: & quamuis nihil aded in cathedris vulgatum; nil ita omnium Philosophorum monumentis notum, sit, ignotissimus tamen vsque in hunc diem mansit, cum nemo sit, qui pisciculum hac ingenti virtute præditum se vidisse testari audeat. Vidi ego quidem, in diuersis rerum curiosarum reconditorijs huiusmodi animalcula & potissimum hîc Romæ in celeberrimo clarissimi viri Francisci Gualdi, Equitis S. Stephani Antiquario, similem pisciculum, cui nomen quidem Remora, siue Echeneis, vtrùm verò res quoque con-

veniat ei; non ausim determinare; certè ego dictum pisciculum inter Lampetras numerandum censeo, eos videlicet pisciculos, qui ore oblongo rugosoque saxi, & nauibus adhærescentes humorum suctu viuunt, de quibus vide Rondeletium, & Aldrouandum. Si Plinio credimus, vnicus hic pisciculus in Actiaca pugna prætoriam Antonij tenuisse palmamque superuenienti Cæsari dedisse existimatur quinquere mem quoque nauim Caij Caligulæ tenuisse, Suetonius refert. Hæc igitur Remora, siue Echeneis hucusque ab omnibus Philosophis, credita est, habere vim magneticam, quâ naues pleno cursu ad se attractas medio cursu sistat immotas; cuius prodigiosæ virtutis rationes cum quærere conantur, ita ab Echeneide vinciri, trahique se permittunt, vt à magneticis eius vinculis se expedire vix valeant. Fracastorius metu nescio, cuius vacui quod fieret, si Echeneis à nauigio auelleretur, frustra rem dissoluere conatur; sed quis sibi in mediis aquis à vacuo timeret? Hanc igitur rationem cum superuacaneam videret, aliam assignauit multò priori peiorem, dum asserit, nauim non ab Echeneide, sed à scopulis & saxi virtutem aliquam videlicet Magneticam emittentibus, detineri. Echeneidem verò signum tantum esse latitantium scopulorum: Sed si hoc, cur sola illa prætoriam Antonii à scopulis vicinis in Actiaca; illa victoria detenta fuit? nulla verò aliarum, quarum innumera in isto mari tum temporis morabantur; aut cur naues Ægeum mare transeuntes in hunc diem ab

Confutatio Remora.

istiusmodi scopulis magneticis non detinentur? Unde ego rem paulò profundius indagans; hunc pisciculum, saluo aliorum iudicio, merè fabulosum esse existimo. Si enim huiusmodi Remora in rerum natura existeret; certè fieri non posset, quin subindè effectus iste in retinendis nauibus elucesceret; sed à Plinio vsque ad hæc tempora; quibus non Mediterraneum tantum mare, sed & totus terrarum Orbis frequentissimis fanè nauigationibus lustratus est, nullum huiusmodi effectum notatum fuisse legimus; ergo verisimile est, istiusmodi animal causam retentionis nauium non existerè; quòd si naues alicubi firmatæ sint, id tamen huic tam exiguæ molis animalculo attribui minimè debuit, aut potuit. Si enim Echeneis hanc vim retentionem in se haberet, ergò manifestè sequeretur, minus posse immediatè superare id, quod potentiam maius est; at hoc absurdum esse quis non videt? cum omne retinens aliud, pondere aut resistentia aliud retentum simplici & non multiplicata potentia superare debeat; res in Magnete sole clarius elucet; nullum enim frustum quantumuis efficacissimum, exactissimèque libratum, aliud maius grauiusque se allicere potest; nisi maiori constet virium potentia sed id, quod leuius est, accurret ad id, quod grauius est, præsertim quando vtrumque suo arbitrio relictum fuerit. Iterum vel nauis teneretur ab hoc animalculo immediatione virtutis vel immediatione suppositi; neutrum dici potest: non prius; cum nulla virtutis naturalis proportio in

hoc

hoc animalculo ad tam immensam molem, qualis est vnius prætorix naus, furentium ventorum impetu, extensisque velis raptæ assignari possit; imò si vis huiusmodi retentiva concederetur, non esset ratio; cur cymbam onerariam potius, quàm insulam integram, si naus foret, traheret; ac sic, vis huius animalculi dici posset infinita, quæ omnia absurda sunt: Habet enim omne ens naturale suam determinatam virtutem, moli suæ, actionique proportionatam; videmus quidem in Magnetis natura moveri posse à minori maiorem, præsertim si æquilibrati fuerint, sed minor non ideò tenebit maiorem, sed si liber fuerit, accurret ad maiorem, etiam si inefficaciorem, ne minor potentia maiorem superare cogatur. Neque immediatione suppositi tenere naues poterit Remora, cum retentio immediatione suppositi facta, non tam fiat virtute aliqua peculiari, quàm applicatione corporis vnius ad alterum, in qua coniunctione id necessario alterum tenere dicitur, quod illo fortius est, & maiorem resistendi vim habet. Quod de Remora ad dictam nauim ventis agitatam dici nulla ratione potest; Videmus enim formicam portare quidem posse pondus grani aut paleæ maius se, at ponderosius se, vt portet impossibile est, quæ omnia ex statica nota sunt. Hinc si quis Archimedi terram aliam daret toto hoc telluris corpore grauiorem, quo veluti loco instrumentum suum panspaston firmare posset, non est dubium, quin hoc nostra Telluris corpus extra suum

suum centrum posset dimoueri; aliàs molimen impossibile. Hinc machinæ ad saxa attrahenda constructæ, si leuiores fuerint pondere quod attrahunt, non machinæ pondus, sed pondus machinam in altum leuabit; vt in quodam loco non sine risu me vidisse memini. Falsa igitur sunt omnia, quæ de Remora hac ab inexper-
tis Philosophis, & nimium credulis adduci solent. Non nego tamen subindè contingere, vt nauis in medio cursu sistatur immota; sed hoc non occultæ qualitati Remoræ, nec virtuti ab influxu Cœli deriuatæ, aut alteri causæ phantasticæ propriè, sed contrariis æstibus maris, siue currentibus ascribendum, putem. Nisi enim ego huiusmodi euentus ipse obseruasset, ægrè, vt crederem induci potuissem; contingit enim haud infrequenter in mari & freto siculo, vt ingens nauis oneraria omnibus extensis velis secundo vento, ica in mediis fluctibus hæreat, quasi trabalibus clauis esset affixa, aliis vicinis cursum suum tenentibus; quod non ego tantùm ceu oculatus testis assero, sed & Messanenses frequenter hoc spectaculo gaudent. Dum igitur in angustiis Archipelagi Prætoria Antonii in Actiaca victoria detenta fuit, id veriùs currentibus & Euripis, qui admodum frequentes in istiusmodi faucibus reperiuntur, ascriberem, non Remoræ, quæ per nimiam credulitatem scholarum cathedras inrepsit. dici enim vix potest, quanta æstus marini, currentiumque in sistendis nauibus vis sit & efficacia estque hic effectus, in tam celebribus, tum mediterranei tum

Ocea-

Oceani navigationibus adeò notus & manifestus; ut vel ipsis pueris constet. Ut proindè sat mirari nequeam, Remoram iam a bis mille annis in scholis & cathedris non solum dominatam, sed & à viris etiam doctissimis acutis, non dumtaxat retentiones nauium causam creditam, sed & magno argumentorum pondere in hæc vsque tempora non alio nisi sub abdito qualitatis occultæ velo propagatam fuisse quasi naturæ desit modus quo similes effectus producantur. Hi si æstus marini mirificas operationes penetrassent vbiq; paulo sanius, de paradoxo hoi Remoræ effectui philosophati fuissent.

C A P V T I V.

Alius Magnes in certa Conchyliorum specie nouiter detecta, Torpendinis vim habens.

Scribit mihi doctissimus D. Alexander Fabianus, cui hoc opusculum dicatum volui, se inter cœtera rara, quæ mihi transmitteret; esse quoddam conchyliorum genus, quod uti à natura, industriâ quadam humana arte superiori, cum incredibili artificio elaboratum est, ita quoque, eâ à Natura proprietate pollet, ut vel solo tactu stuporem brachiis, manibus, cæterisque membris quandam veluti siderationem inducat, quasi

quasi id tangi nollet, quod adeò eleganti pulchritudine & decore à Natura perpolitum esset; cum itaque dictus Alexander, vnicum amicitiae meae decus, id frequenti experimento, tum in aliis, tum in se, qui & primum se huius virtutem detexisse scribit, sumpserit, eundemque semper effectum, pro varia hominum differenti temperie & constitutione compererit; hinc quàm obnixissimè à me contendit, vt tam exoticum narcoticæ, siue stupefactiuæ virtutis effectum, mox vbi similia conchilia à se missa obtinuisssem examinare, eiusque causas reddere, non omitterem. Victus itaque precibus, faciam, quod iubet, & quantum ingenii mei imbecillitas mihi permiserit, hocce Naturæ arcana, quantâ potero diligentiam euoluam.

Quod antequam aggrediar, prius hoc loco epistolam ab Alexandro Fabiano Hispanico idiomate de nouo hoc Naturæ prodigio, ad veritatem contestandam apponere visum fuit. Sic autem scribit.

*Al muy Reuerendo Padre Athanasio Kirchero
Alexandro Fabiano*

Dalla pue-
bla de los
Angeles
an. 1665.

*Imbio à V. Paternidad muy Reuerenda entre las otras curiosidades, dos conchas redondas d'vn animal marino, que non me auisaron como se llama, cosa portentosa de admiracion, y prodigio, todas naturalmente guarnecidas por fuera de vnos botoncillos con tal orden, y concierto, como si allí estubieran por la industria del hu-
ma-*

mano intendimiento puestos . Notense bien que ay mucho que specular en ellos ; tiene raras propiedades , y entre ellas la prodigiosa , que admiro es , la que yo he descubierto , y que asta agora no ha caido nadie en ella , y es que tomandola en la mano , y aun sin tomarla , sino tocarla solo , al instante atrae , o commueue , o alborota los humores , o la sangre de tal suerte , que parece , que el brazo queda adormecido , inchado , o sin sentido , y de alli por todo el cuerpo se ba diffundiendo , que no parece si no que todo el cuerpo se descojunta , o ba muriendo , y no se si esta serà quabidad attractiua , commotiua , o venenosa : lo que yo se decir es , que à mi me alborota todo el cuerpo de tal suerte , que parece , que yo muero . En infinitas experiencias , que he hecho , y aun sin llegarle la mano , si no solo des de vn trecho competente , obra como la yman en el yerro , ella en los humores del cuerpo . Por ver si esto era solo en mi por alguna antipatia , que pudiera tener mi naturaleza , y mi qualidad de humores con este animal , y sus conchas , quise que otros hizieran experiencia de lo mesmo , y hallè que en todos obraba lo mesmo en vnos mas , en otros menos . Allà Vuestra Paternidad con su gran sabiduria , de que le hà dotado Dios , effaminara este nuebo prodigio , que yo hè descubierto , ignorado de todos los hombres del mundo , que ya se descubrirà algun secreto , que dè que admirar a todos philosophando de nuebo en este nuebo prodigio . In hac descriptione , curiosus , & sedulus explorator , omnes diffusæ qualitatis

Q

cir-

circumstantias, exponendo se etiam grauioris alicuius infirmitatis periculo, quam ex virulentæ qualitatis diffusionem contrahere poterat, adeò exactè recensuit; vt naturalium virium indagatores, veluti manu quadam, ducat, ad veram effectum huiusmodi exoticorum, causam cognoscendam; magnetismus vtique in hac actione latet, non tamen qualem in vero magnete experimur, sed qualem venenorum actinobolismus in corporibus humanis producit, vti paulò post ostendetur. Sed audiamus iam reliqua, quæ in dicta epistola, de huiusmodi conchyliis obseruauit. *Con otras, inquit, dos mas pequeñas, me quedo yo para proseguir cierta experiencia dello; La vna que es la mas chica es tanto lo que conueue, que aunque la coja en la mano con un paño cubierta, haze lo mesmo; La vna que bà ay lleba dentro sus dientes, que al rededor de este agujero tiene, los quales todos aun tiempo los sierra, y queda todo el agujero tapado, y a vn mesmo tiempo, quando debe abrir la boca, los abre sobre aquellos botoncitos, de que esta guarnecido, tiene vnas puntas en cadauno encajada la suya vnas grandes, otras pequeñas, que todos despues se le caen, y parece en caiendo la guarnicion, y labor, que hazen los botoncitos.* His itaque propositis iam ad genuinam huius prodigiosi effectus causam detegendam nos conuertamus.

Notandum itaque, quemadmodum amicus mihi scribit, huiusmodi Conchyliæ non ex eorum numero esse, quæ passim tum in fundo, tum ad littora maris

reperiuntur ; sed intra marini piscis viscera condita ,
 siue ibidem ex naturali piscis temperamento nata , siue
 deglutita inueniri . Qualis tamen piscis sit , aut quo
 nomine vocetur , de eo , nec ipse me instruere , nec ab
 aliis de eo quicquam rescire potuit . Ego autem omni-
 bus & singulis proprietatibus huius fœtus , quem ven-
 tre suo gestat , consideratis , dico , alium piscem esse
 non posse , quam Torpedinem , cuiusmodi portentosa
 magnitudinis pacificum mare proferre , apud Rerum
 Americanarum scriptores me legisse memini .

Porro inter cœtera animalia Magnetica post Eche-
 neidem , Torpedinem quoque statuunt . Est autem
 Torpedo piscis eâ qualitate imbutus , vt vel fuscinae ,
 baculique extremitatis tactu membris stuporem inducat ;
 vndè à Græcis Narce dicitur , de qua eleganter sanè
 Oppianus ita canit .

Torpedi-
 nis vis stu-
 pefactiua.

*Cui desunt vires , cui desunt brachia , magnum
 Ingenium Natura dedit , se fraude tuetur ,
 Atque dolis magnum piscem , fortemque trucidat ,
 Turpe veneficium tenero sub corpore sentit
 Natura Torpedo datum , proprium quoque membris ;
 Nam duo se tollunt distenta per ilia rami ;
 Qui fraudem pro robore habent , piscemque tuentur ;
 Quos si quis tractat , perdit per membra vigorem ,
 Sanguinae concreto rigidos nec commouet artus ;
 Soluuntur subito contracto in corpore vires .*

Oppianus.

Hoc igitur astu piscis non contra hostes solùm se defen-
 dit , sed & ad necessaria quoq; vitæ sustentandæ subsidia

uitur. Esuriens in arena, loco, ubi multi piscium greges stabulantur, immotus veluti in insidijs latet: quotquot verò pisces eum propius accesserint, eos torpore suo ita stupefacit, ut omni motu priuati, in escam tandem cedant Torpedini ingenioso piscatori. Hoc dolo torpidissimus piscis, vel viuacissimos quosuis expugnare solet; hinc apud Platonem, Menon Socratem Torpedini comparare solebat, quod argumentorum vi & efficacia reliquos Philosophos conuictos, ita in suam sententiam attraheret, ut ab eo se expedire amplius non possent; & quod prodigiosum omninò recitat de Abyssinis rebus P. Godignus, nimirum non homines solum toto corpore Torpedinis attactu stupefieri, & immaniter cruciari; sed etiam exploratum est, inquit, si inter mortuos pisces Torpedo ponatur, & inibi se moueat, eos quos tetigerit, interno quodam, & arcano motu ita cieri, ut viuere videantur, quod nemini mirum videri debet; uti enim in viuia animalia virtutis suæ efficaciam in commotione humorum exerit, ita quoque in mortuos recenter, syngeniæ naturæ pisces, in quibus spiritus animales nondum extincti sunt realem aliquam motionem imprimere posse nihil dubito. In nostris quidem Torpedinibus experientia docet, non totum corpus, sed manum, aut brachium, siue pedem, quo Torpedinem quis tetigerit, stupefieri: qui tamen stupor non multo tempore durat, sed ad quamuis excitationem corporis facillè superatur, ut in me ipso expertus sum. Huius tam rari effectus causam variam

Socrates
cur Torpe-
dini com-
paratur.

Vera vis
Torpedi-
nis.

varij assignant ; plerique à Torpedine stupidi, causam effectus per occultam, & ignotam qualitatem, se dare posse putant . Ego omisissis innumeris circa hunc piscem nugamentis, dico, piscem hunc narcotica quadam facultate stuporem inducere, quam quidem facultatem non præcisè frigoris effectum esse dico; sed sensibus imperuam qualitatem neruis, & musculis contrariam, quæ ex irritati piscis corpore sphericè diffusa, vbi musculos, & neruos inuenit, in eorum spiritosam substantiam agendo stupidos reddit, non secus, ac venenosorum quorundam serpentum qualitas, quæ corporibus non morsu tantum indita, sed & subinde per ipsas hastas, baculos, gladios deriuata, statim subtili vi sua totius corporis substantiam penetrat; potissimum neruis, & musculis tremorem, conuulsionem, spasmm, similiaque symptomata inducendo efficit . Non secus dico, agere Torpedinem, irritata enim insensibili motu qualitatem hanc narcoticam sibi peculiarem in orbem diffundens, sanguinem & spiritum in venis, musculis, neruisque latentem, specifica quadam frigiditate ipsi indita congelat, quam congelationem stupor, spasmus, & conuulsio vt plurimum sequitur . Nullam ergò in huius effectus causa concipienda difficultatem video .

Quomodo verò, vt ad institutum nostrum reuertamur, narcotica hæc Torpedinis facultas conchylio communicetur, admiratione non caret . Hoc constat experimento, animalia, varia lapidum genera intra viscera sua producere, quæ mirandis effectibus polle-

Ratio stuporificacionis.

ant;

ant; quæ omnia, vti quàm sapissimè in VIII. Libro Mundi Subterranei prosequimur, ita Lectorem ad eum transmittimus. Siue itaque huiusmodi conchylium intra Torpedinis viscera natum sit, siue inglutitum, non est dubium, quin eidem virtutem suam naturalem quoque communicet piscis; siquidem Natura intra viscera animalium, saxeum, tophaceum, siue calcinosum quidpiam ex vbertate particularis salis, quo pollet, producere conatur, in quo virtutes suas in corpore dispersas in vnionem reducat, vti in Bezoartico lapide patet, & signatura, & characterismus iisdem insitus apertè demonstrat.

Ratio virtutis stupæ factiæ.

Dico itaque, esse nonnulla in corporibus concreta, quæ totius substantiæ similitudine sibi simile trahant, vt in præcedentibus de Serpentis pileati lapide diximus, & huiusmodi per magnetismos suos naturales trahere diximus, vti de Batrochite Draconite similibusque fertur. Sunt prætereà quædam, quæ naturalem quendam consensum, aut dissensum ad aliquod humani corporis membrum habent; vt Cantharides vel manu detentæ aliquantisper, vrinam ad sanguinem reddendum mouent; sic esus ficus Indiæ vrinam in sanguinem extemplò tingit; pari pacto venena quælibet primæ classis cordi cum primis aduersa sunt, quæ spiritus vitales subitanè violentiâ oppressos destruunt, vti solus aspidis afflatus subitanèam siderationem inducit: Vinea verò, siue muscus in demortui hominis cranio natus, epilepticis mirum in modum solo

atta-

attactu prodesse fertur; ita Chondrillæ hæmorrhoidalis radix solum collo affixa hæmorrhoides præpotenter sistit, quorum omnium rationes in Arte Magnetica disquisiimus.

Atque ad huiusmodi meritò reuocari potest narcotica vis huius nostri conchylii, quod participatam fideratiuam Torpedinis virtutem specificam, his spiritibus confertam intra suam substantiam concentratam simul ac diffuderit, statim per intimos poros summa sua subtilitate penetrans, potissimum nervos infestat, musculorum claudit oscula, atque adeò spiritibus veluti coagulatis necessariò stuporem & narcoma in illis producant, quo & sanguinis per venas diffusio impedita, toti corpori fiderationem quandam inducit. Conchylium itaque idem & efficaciori quidem virtute participata à Torpedine, & intra se unita, quam vel ipsa Torpedo, in qua vis dispersa latitat, agit. Et quamuis hæc venenosa qualitas dici potest, dico tamen, inter præcipua venena computari non posse, cum non cor, sed nervos & musculos potissimum appetat; quibus debilitatis, & sanguinem in corde venisque stabulantem nonnihil per accidens debilitat: uti experientia in nostris Torpedinibus docet; siquidem piscatores hac narcotica Torpedinis violenta vi correpti, vel solo generosi vini haustu, qui spiritus resuscitet, facillè liberantur.

Ego sane examinatis conchæ huius Mexicanæ strijs mira proportionem à natura dispositis, nihil aliud esse di-

Vis spiritibus confer-
ta.

xerim, quam Ericium marinum, nostris in maribus quam frequentissimum, à quo si spinas dempseris, in nuda crusta eandem prorsus striarum dispositionem, linearumque ductum, miro nodulorum ordine interstinctum, quam in Mexicano spectamus, reperies. Ericij siquidem à Torpedinibus, qui in Oceano Americano cernuntur grandioris molis, inglutiti, qui uti cum dictis Torpedinibus simul in eodem limoso maris fundo, semper versantur, sic quoque naturali quodam appetitu eos in nutrimentum congruum trahunt, & consequenter virtutem suam narcoticam ijs facile communicant. In mari verò nostro mediterraneo, etsi innumerabilis copia passim reperiatur, tantum tamen abest, ut narcotica vi polleant, ut potius delicatum etiam crudi comestibulum præbeant; cuius rei rationem aliam non esse, putem, nisi quod nostræ Torpedines minoris molis sint, quam ut Ericium deglubere queant. In Oceano verò Americano ubi, uti dictum est, prægrandis molis Torpedines nidulantur, illas utique vna cum cæteris piscibus, & ostreis, ericium quoque inglutire posse, nullum dubium esse debet, nisi ei, qui grandiorum piscium euiscerationem non vidit; Has igitur Ericiorum conchas, seu crustas ex longo cum torpedine intra viscera contubernio, virtutis stupefactivæ participes fieri, nihil dubito. Si vero dicamus conchas has etiam intra limosæ substantiæ Torpedines veluti in limoso quodam utre ex insiti seminis ibidem latentis virtute, nasci, non est vllum dubium, quin & virtutem stupefactivam à

Tor-

Torpedine, quemadmodum lapides intra nonnulla alio animalia nati, vti in præcedentibus diximus, eandem virtutem, quâ animal pollet, participare possunt.

Innumera hoc loco de aliis Magneticis corporibus, quæ in maiestate Naturæ relucent, dicenda erant, verum cum ea partim in præcedentibus, ex Arte nostra Magnetica, partim ex Mundo subterraneo adduxerimus, ea hîc iterare, superuacaneum duxi.

Conclusio

Quæ cum ita sint, nil porrò restat, nisi vt huic, qui ab æterno, iuxta illud Isaïæ, nos ad se attraxit miserans, æterno & incorruptibili animarum Magneti indeclinabiliter adhæreamus, in hunc solum, animus noster, cordisque intentio perpetuò inclinet, nec vllò vnquam terrenæ contagionis pondere ab eo separemur. Ita Deum ad præsens in omnibus diligamus, vt in eo tandem omnia diligamus: quisquis enim hoc in tempore sese Deo plena charitate deuouerit, in Deo se denique recuperabit, reformatus ideæ suæ perpetuò adhærebit; Qui verò disceptus mutilatusque fuerit à sua idea, is per scalam Magneticam Diuinorum operum, quæ nil aliud, quàm Diuinæ potentia, & sapientia: quædam specula sunt, sollicito animo tendat, ardentem eum, qui omnia in omnibus est, inquirat, inuento, omni

animi contentione per bonorum operum studium,
quàm arctissimè se coniungere studeat, sic
Ideatum idæ Diuinæ conformatum, tan-
dem ad desideratum æternæ felicitatis
portum, nullo vnquam
tempore ab eo separandus
pertinet.

FINIS.

Ad Inclytum Virum

ALEXANDRVM FABIANVM

ELOGIVM I.

Alluditur ad Nomen.

Ex merito ALEXANDER diceris
 Nouus Orbis habet in TE
 Alterum Magnum ALEXANDRVM
 Eò maiorem quò meliorem;
 Ille sub cruentis Macedonum signis pugnauit,
 Tu vicisti sub cælesti Nominis IESV vexillo,
 Ille Ambitionem amplificauit;
 Tu propagasti pietatem:
 Ille arma quocunque circumtulit
 Tu virtutes intulisti
 Ille positis Militum castris
 Arua Indica oppressit
 Tu instituta Presbyterorum Congregatione
 Mexicana regna recreasti
 Ille habuit Angulum Terræ pro Meta
 Tibi meta erit Cælum
 Quia pro Cælo ALEXANDER es.

ELOGIUM II.

ALLVDITVR. AD. COGNOMEN.

Non solum ex merito ALEXANDER nominaris
Sed etiam ex vero diceris cognomine
FABIANVS

Totus quodammodo ex FABIIIS constas
Eam excitasti Sodalitatem

In qua vetus FABIORVM familia reuocatur
Hac Romanam Rempublicam sustentauit
Pugnando & Moriendo

Tua Sodalitas Christianam Religionem sustentat
Laborando & Orando

Pugnat in Inferos, qui contra Inferos laborat
Moritur pro Religione qui per Religionem orat
Sic Mexicana pietas stat
Quia FABIANVS es.

Ad Eundem.

De Libro illi ab Athanasio Kirchero dedicato
 Quo triplex mundi Magnes continetur

EPIGRAMMA

Quàm bene Kircherus triplici magnete coruscet
 Virtutisque Tuæ symbola clara notat.
 Namque tibi est pietas, doctrina, & prodiga dextra
 Sic hominum longè dissita corda trahis.

Ignatius Bomplanus
 Soc. Iesu.

SERIES SECTIONVM

Et capitulorum, quæ in hoc opu-
sculo continentur.

Dedicatoria. fol. 5
Præfatio ad Lectorem. fol. 13

S E C T I O I.

Prælusoria.

Caput 1. *Quam Natura in singulis rebus propriis vi-
ribus exornandis potens sit, quam sagax & provida*
fol. 17.

Caput 2. *In mundo sensibili, nil adeo occultum esse,
cuius probabilis saltem causa assignari non possit, ubi
& diuersæ philosophorum sententiæ & opiniones de ab-
ditis Naturæ operationibus adducuntur.* fol. 20

Caput 3. *Quod tota Natura rerum in lite & amicitia
posita sit, siue quod idem est, quod omnes actiones re-
rum attractu & repulsu peragantur.* fol. 24

SECTIO II. *De magnetibus inanimatis.*

- Caput 1. *Compositiones rerum in Elementari mundo non nisi per attractam & repulsum fieri.* fol. 32
- Caput 2. *An Elementa verè magnetice trahant.* fol. 39
- Caput 3. *Quid sit magnes inanimatus.* fol. 42
- Caput 4. *De particularibus magnetibus que in Natura rerum inueniuntur.* fol. 44
- Caput 5. *De magnete venenorum nouiter detecto, eiusque mirandis viribus & proprietatibus.* fol. 50
- Caput 6. *Vnde proueniat admiranda hoc in lapide veneni attrahendi vis & efficacia* fol. 57
- Caput 7. *De venenorum Natura & proprietate, atque de stupendis proprietatibus, quæ venenum intra corpus diffusum, aliud quodcunque tandem interimat.* fol. 59

SECTIO III.

De magnetibus in Vegetabili Natura existentibus siue de Solifequis & Lunæsequis magnetibus. f. 65

- Caput 1. *In Plantarum œconomia magnetica virtutis efficacia mirum in modum elucescit.* fol. 65
- Caput 2. *De magnetibus solaribus.* fol. 69
- Caput 3. *Magnetes Lunæ-sequii siue Selenotropii.* f. 76
Cap.

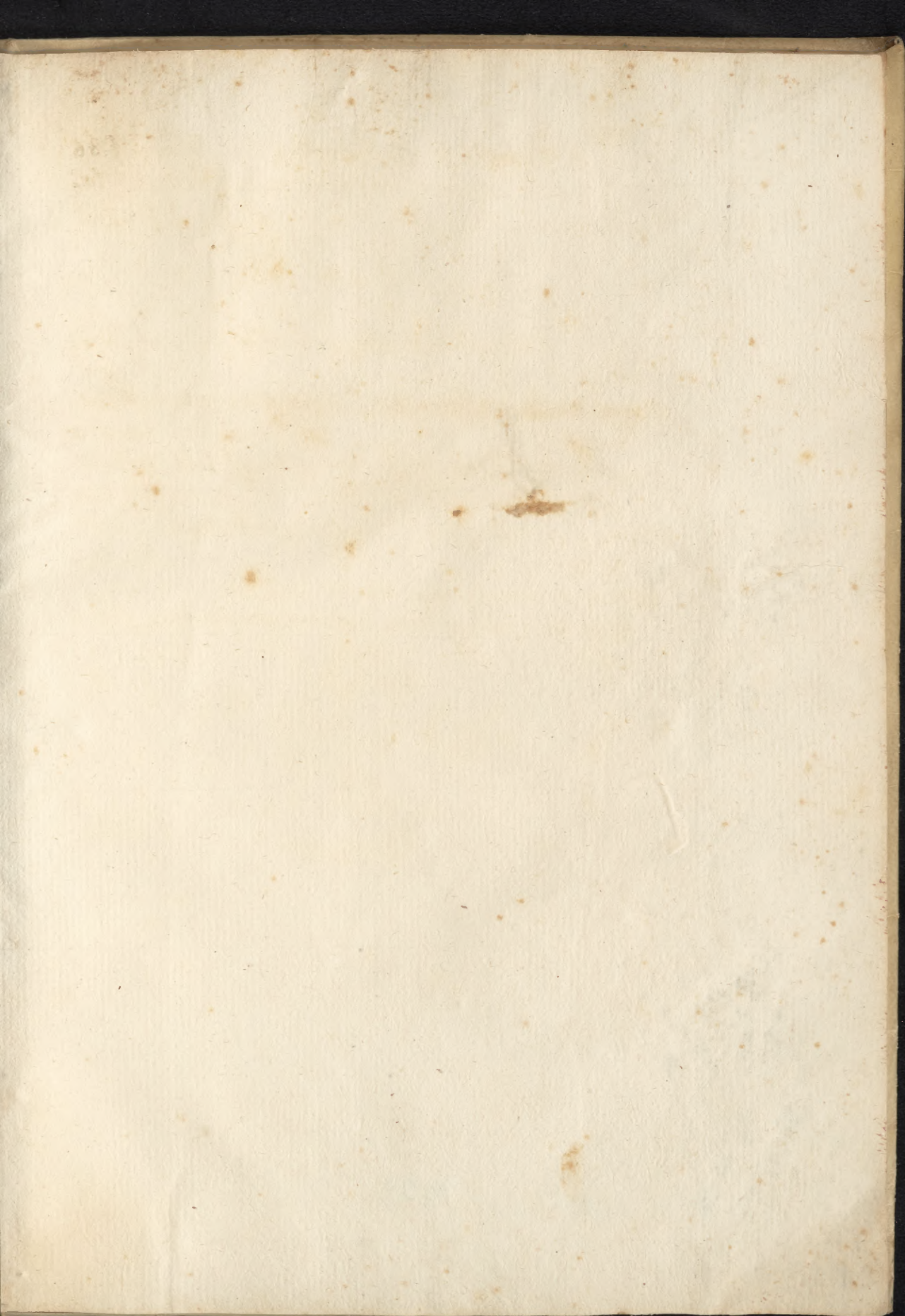
- Caput 4. Inquisitio causarum circa dictos effectus. f. 86
 Caput 8. De Magnetismo Palmae inter marem, & fa-
 minam. fol. 107

S E C T I O I V.

De sensitiuæ Naturæ Magnete.

- Caput 3. De Magnete Aeolio, siue ventorum monstra-
 tore. fol. 110
 Caput 2. Quomodo Magnetismus Mustelam inter &
 Bufonem intelligendus sit. fol. 112
 Caput 3. De Magnete Nauium, Quæ Remora & Eche-
 neis dicitur. fol. 114
 Caput 4. Alius Magnes incerta Conchyliorum specie no-
 uiter detecta, Torpedinis vim habente repertus f. 119

Conclusio

ALPH 1717864 02-7272

